S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 19 (2019), št. 3

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2019

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Ivo Banac (ZDA / USA), dr. Rajko Bratuž, dr. Neven Budak (Hrvaška / Croatia),
dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec, dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan,
dr. Tomaž Kladnik, dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Jože Mlinarič, dr. Jurij Perovšek,
dr. Jože Pirjevec (Italija / Italy), dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar,
dr. Imre Szilágyi (Madžarska / Hungary), dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar,
dr. Marija Wakounig (Avstrija / Austria)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Prevajanje / *Translation:*

David Hazemali, Uroš Turnšek

Lektoriranje / *Language-editing*

Ana Šela

Oblikovanje naslovnice / *Cover Design:*

Knjižni studio d.o.o.

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Knjižni studio d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in
mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

*Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and
'America: History and Life'.*

*This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database
ERIH and international database Scopus (h, d).*

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,
je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko **487**.
Izdajo časopisa sta omogočili Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Mestna občina Maribor.
Co-financed by the Slovenian Research Agency and City of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

V spomin / In Memoriam

ALEŠ MAVER: **Doc. dr. Antonu Ožingerju (1943–2019) v spomin**625

Članki in razprave / Papers and Essays

MARTIN BELE: **Štajerski grb in njegovi začetki v 12. in 13. stoletju**631
Styrian Coat of Arms and its Beginnings in the 12th and 13th Century

ŽIGA OMAN: **Tottingi s Ptuja in Majšperka: vzpon in propad
meščanske družine v zgodnjem novem veku**653
*The Tottings of Ptuj and Majšperk: the Rise and Demise
of a Burgher Family in Early Modernity*

MATEJA MATJAŠIČ FRIŠ in ANA ŠELA: **Dr. Franc Tiplič: lenarški zdravnik
med fikcijo in zgodovino**695
Dr. Franc Tiplič: Lenart Doctor between Fiction and History

BLAŽ TORKAR: **Vittorio Veneto: zadnja italijanska ofenziva
na reki Piavi leta 1918**737
Vittorio Veneto: The Last Italian Offensive on the River Piave in 1918

TOMAŽ IVEŠIČ: **Ženevska deklaracija v luči velikega "ujedinjenja"
južnih Slovanov novembra 1918**761
*The Geneva Agreement in the Light of the Great Unification
of the South Slavs in November 1918*

ANDREJ RAHTEN: **"Šampanjec v Gradcu in nemške demivierges"
– ocena delovanja podpolkovnika Shermana Milesa na
Štajerskem leta 1919**781
*"Champagne in Graz and German Demivierges" – Evaluation
of the Activities of Lieutenant Colonel Sherman Miles in Styria in 1919*

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

KLEMEN KOCJANČIČ: **Galicijski levi v bojih proti partizanom:**
14. grenadirska divizija Waffen-SS (galicijska št. 1) na Slovenskem815
Galician Tigers in Combat against Partisans:
14th Grenadier Division of Waffen-Ss (Galician Nr. 1)
in Slovene Lands

ANDREJ KIRBIŠ, MONIKA LAMOT, KATJA KOTNIK, MARINA TAVČAR KRAJNC
and MARIJA JAVORNIK KREČIČ: **The role of Gender in Participation**
and Health Among Slovenian Youth: A Regional Comparison847
Vloga spola pri participaciji in zdravju mladih v Sloveniji:
regionalna primerjava

Ocene / Reviews

ŽIGA OMAN: **Darko Darovec, Vendetta in Koper 1686** (Koper, 2018)877

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 885

Uredniška navodila avtorjem /
Editor's Instructions to Authors 893

Studia Historica Slovenica /
letnik / year 19 (2019) 903

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

UDK 929.737(497.4Ptuj)"15/16"
1.01 Izvirni znanstveni članek

DOI 10.32874/SHS.2019-20

Tottingi s Ptuja in Majšperka: vzpon in propad meščanske družine v zgodnjem novem veku

Žiga Oman

Dr., asistent
Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja
Čentur 1F, SI-6273 Marezige, Slovenija
e-pošta: ziga.omani@irris.eu

Izvleček:

Članek prinaša nova spoznanja o meščanski družini Totting s Ptuja, ki se je konec 16. stoletja zavihtela med madžarsko nižje plemstvo, ter nudi vpogled v dejavnike in strategije, ki so k temu prispevali. Vzpon sta trgovcu Benediktu Tottingu omogočila spretnost pri kovanju dobičkov in premišljeno sklepanje porok za svoje hčere, s čimer si je pridobil bogate in vplivne zaveznike. Zaradi zaslug pri financiranju ali oskrbi protiosmanske obrambe je bil v deželah krone sv. Štefana nobilitiran. Še prej je zakupil dragoceno gospostvo (Zgornji) Majšperk na Štajerskem, a je v Svetem rimskem cesarstvu do smrti ostal zgolj meščan. Benediktova vdova Ana, ki je na Ptuju v zgodnjem 17. stoletju s podporo svojih medkonfesionalnih zavezništev vodila protestantsko šolo za dekleta, je Majšperk pridobila v fevd, vendar je usodo družine zapečatila prezgodnja smrt moških potomcev. Prispevek prinaša tudi nove podatke o več ptujskih in drugih meščanskih družinah, ki so bile v sorodu ali tesno povezane s Tottingi: Gritscher, Plösch, Strusniger, Zunggo idr.

Ključne besede:

družina Totting, Ptuj, Majšperk, Podravje, meščanstvo, trgovci, protestanti, 16. stoletje, 17. stoletje

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije

Maribor, letnik 19 (2019), št. 3, str. 653–694., 175 cit., 8 slik

Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod: vprašanje izvora¹

Družina Totting,² namreč Hans (Janez) in njegov sin Benedikt z ženo Uršulo, je na Ptuju prvič izpričana leta 1556,³ v času vrveža obširnih prenov mestnega ter grajskega obzidja, leto po tem, ko je salzburška nadškofija starodavno in strateško pomembno mesto ob Dravi dokončno predala oziroma vrnila Habsburžanom.⁴ Če je prva omemba družine v deželno knežjem mestu le posledica lukenj v virih ali pa je bila sredi 16. stoletja še med novejšimi imigranti, ni znano.

Zgolj na podlagi priimka je o izvoru družine moč le ugibati, saj ne gre za demonim ali etnonim, a nekaj indicov le obstaja. Svoj priimek so ptujski Tottingi pisali različno, še več variacij je nastalo, ko so ga zapisali drugi: Dotting, Thoting, Todting, Totingh, Totting, Tottyngh.⁵ Bržčas gre za nemški priimek, katerega najbrž najznamenitejši nosilec je bil teolog Heinrich Tötting iz Oyte v 14. stoletju, rojen v kraju Altenoythe v grofiji Tecklenburg (danes del mesta Friesoythe na Spodnjem Saškem), ki je deloval zlasti na Univerzi v Pragi, prispeval pa je tudi k vzpostavitvi dunajske.⁶ Priimek Dotting je v Nemčiji na Spodnjem Saškem in v sosednji zvezni deželi Hessen izpričan še danes, enako Dötting v Severnem Porenju-Vestfaliji.⁷ Mogoče so tudi ptujski Tottingi izvirali iz zahodnih nemških dežel Svetega rimskega cesarstva. Trgovski stiki, ki so jih meščani Ptuja tam že sredi 15. stoletja stkali z obiski sejmov v Frankfurtu ob Majni (an der Main),⁸ so tezi vsekakor v prid.

Manj verjetno priimek označuje izvor v krajih Dötting na Bavarskem oziroma v Zgornji Avstriji ali Titting (nekoč Dutting) na Bavarskem, saj bi demonim gotovo imel pripono *-er*. Priimek Döttinger je danes sicer izpričan v nemških zveznih deželah Baden-Württemberg in Bavarska.⁹

¹ Članek je nastal v okviru raziskav pri projektu J6-9354 (A): *Kultura spominjanja gradnikov slovenskega naroda in države*, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

² Benedikt Totting in zlasti njegova druga žena Ana štajerskemu zgodovinopisju nista neznana, a je bilo zaradi velikih izgub starejšega ptujskega gradiva (Dejan Zadavec, *Ptujski meščani do uničujočega požara leta 1684: biografsko-prosopografski priročnik* (Ptuj, 2017), str. 13–31 (dalje: Zadavec, *Ptujski meščani*)) védenje o družini doslej zelo fragmentarno (prim. prav tam, str. 292–294).

³ Joseph von Zahn, "Ueber ein Admontisches Formelbuch aus dem 16. Jhrh.", *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen* 14 (1877), str. 130 (dalje: Zahn, "Ueber ein Admontisches Formelbuch").

⁴ Hans Pirchegger, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte* (München, 1962), str. 75 (dalje: Pirchegger, *Die Untersteiermark*); Othmar Pickl, "Pomen Ptuja kot mednarodnega trgovskega mesta od 14. do 17. stoletja", v: *Ptujski zbornik VI/1*, ur. Bojan Terbec et al. (Ptuj, 1996), str. 475 (dalje: Pickl, "Pomen Ptuja").

⁵ Zadavec, *Ptujski meščani*, str. 292.

⁶ Albert Lang, "Heinrich Totting von Oyta", v: *Neue Deutsche Biographie, Achter Band: Hartmann–Heske*. (Berlin, 1969), str. 426.

⁷ *Gen-Wiki – das Genealogie-Wiki*, <http://wiki-de.genealogy.net>, pridobljeno: 17. 3. 2019.

⁸ Pickl, "Pomen Ptuja", str. 475.

⁹ *Gen-Wiki – das Genealogie-Wiki*, <http://wiki-de.genealogy.net>, pridobljeno: 17. 3. 2019.

Ptuj (Georg Matthäus Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae* (Graz, 1681))

Tretja možnost izvora Tottingov se nakazuje v Ptuj, bližnjih deželah svetoš Stefanske krone, s katerimi je Benedikt imel tesne stike. Družinsko ime bi lahko bilo germanizirana oblika priimka Tot, madžarskega etnonima, ki označuje Slovana.¹⁰ Na Ptuj, je meščan Martin Thott izpričan leta 1513¹¹ in ne bi bilo nenavadno, če bi si sam ali njegovi potomci ponemčili priimek. Tako je v 16. stoletju storil ljubljanski meščan in mestni pisar Vincenc Primož Strusnikh (Stružnik), ko je družinsko ime spremenil v Strusniger.¹²

Od koder koli so Tottingi prišli na Ptuj, mesto je od druge polovice 14. do konca 16. stoletja nenehno privabljal ljudi na sledi dobičkom veletrgovine med cesarstvom, deželami svetoš Stefanske krone in italijanskimi državami, ki je tekla skozenj.¹³

¹⁰ Gorazd Makarovič, *Ko še nismo bili Slovenci in Slovenke: novoveške etnične identitete pred slovensko narodno zavestjo* (Ljubljana, 2008), str. 46–47.

¹¹ Zadavec, *Ptujski meščani*, str. 292.

¹² Vladislav Fabjančič, "Ljubljanski Frankoviči v 16. in 17. stoletju", *Kronika slovenskih mest* 6 (1940), str. 144, op. 28 (dalje: Fabjančič, "Ljubljanski Frankoviči").

¹³ Pickl, "Pomen Ptuj", str. 468–481.

Vzpon meščana

Najkasneje leta 1556¹⁴ je Benedikt Totting prvič stopil v zakonski stan, saj je kot njegova žena tedaj že izpričana Uršula, hči Blaža Fintza iz zgornještajerskega Eisenerza.¹⁵ Železarski trg je bil eno zgodnejših in močnejših središč protestantizma v deželi,¹⁶ zato je Benedikt s poroko morda sprejel tudi "čisti evangelijski", čeprav zgolj poroka z evangeličanko ne bi nujno narekovala še njegovega izstopa iz katoliške Cerkve. Naj je Uršula v zakon prinesla Luthrove nauke ali ne, Benediktu je rodila hčerke Ano, Marjeto in Katarino oziroma so vsaj te preživele otroštvo.¹⁷ Ker se je najmlajša, Katarina, poročila leta 1588,¹⁸ oče pa je v zakon najverjetneje ni oddal pred dopolnjenim 15. letom starosti,¹⁹ je Uršula vsaj leta 1573 morebiti še živela. Mogoče je, kot mnoge ženske tiste in kasnejših dob, ne glede na stan, umrla med porodom ali kmalu zatem.

Stike z Eisenerzom je morda vzpostavil že Benediktov oče, ki je bržkone bil trgovec, saj je kot tak izpričan Benedikt,²⁰ čeprav šele desetletja po poroki z Uršulo. V predmoderni dobi, pa tudi kasneje, sta se obrt in poklic praviloma prenašala z očeta na sina in tudi poroke so meščani zelo pogosto sklepali s sorodnicami ali vdovami svojih cehovskih, poklicnih ali trgovskih tovarišev. Posledično gre sklepati, da je bil trgovec tudi Blaž Fintz, Hans ali vsaj Benedikt Totting pa njegova poslovna partnerja. Nedvomno sta očeta mladoporočencev imela pomembno, če ne kar odločilno besedo pri sklenitvi poroke. Morda so Blaž, Hans in Benedikt sodelovali v z železarstvom tako ali drugače poveznani trgovini,²¹ ki je skozi Ptuj in Varaždin, kjer je Benedikt kasneje imel stike,²² vodila v dežele svetoštetfanske krone oziroma je oskrbovala vojsko na mejah in

¹⁴ Sodeč po inventarju Ane Totting, sta Benedikt in Uršula poročno pogodbo sklenila leta 1557 (Steiermärkisches Landesarchiv (StLA), Landschaftliches Archiv (LA), fond Landrecht (LR), Karton 1327, Heft 9, Totting (dalje: LR 1327/9 Totting itd.), Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 61), vendar je treba opozoriti, da datacije in drugi podatki iz dokumentov, ki so bili popisani v zapuščinskih inventarjih, niso zmeraj zanesljivi.

¹⁵ Zahn, "Ueber ein Admontisches Formelbuch", str. 130.

¹⁶ Paul Dedic, *Der Protestantismus in Steiermark im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation* (Leipzig, 1930), str. 47 (dalje: Dedic, *Der Protestantismus*); Regina Pörtner, *The Counter-Reformation in Central Europe: Styria 1580–1630* (Oxford, 2001), str. 158–163 in 166–169 (dalje: Pörtner, *The Counter-Reformation*).

¹⁷ StLA, LA, LR 884/1 Plesch [sic], Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

¹⁸ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 24.

¹⁹ Prim. Dušan Kos, *O melanboliji, karierizmu, nasilju in žrtvab: tržaška afera Gallenberg 1740* (Koper, 2004), str. 73 (dalje: Kos, *O melanboliji*).

²⁰ Theodor Graff, *Bibliographia Widmanstadiana: die Druckwerke der Grazer Offizin Widmanstetter, 1586–1805* (Graz, 1993), št. 45, str. 17 (dalje: Graff, *Bibliographia*).

²¹ Prim. Pickl, "Pomen Ptuja", str. 471.

²² Zadavec, *Ptujski meščani*, str. 292.

Eisenerz (Wolf Helmhart von Hohberg, *Georgica Curiosa Aucta II* (Nürnberg, 1695))

frontah z Osmansko državo. Vsekakor je Benedikt prošnji za nobilitacijo, več desetletij kasneje, izpostavil služenje v "bojih na Madžarskem",²³ a ker ni verjetno, da bi bogati trgovec osebno sodeloval v bitkah, se je gotovo izkazal pri oskrbi ali financiranju krajiškega vojaštva.

Sodeč po letu, najkasneje v katerem je stopil v zakon, se je Benedikt najbrž rodil v prvi polovici tridesetih let 16. stoletja ali še prej. Cehovski mojstri so se v zgodnjem novem veku praviloma poročali po dopolnjenem 25. letu starosti,²⁴ leto zatem, ko so dosegli polnoletnost, in verjetno je bilo vsaj pri premožnejših trgovcih podobno. Benediktova nevesta je bila gotovo nekaj let²⁵ do največ

²³ Österreichisches Staatsarchiv (OeStA), Allgemeines Verwaltungsarchiv (AVA), Adelsarchiv, fond Reichsadelsakten (dalje: RAA), Allgemeine Reihe 427.37, Nobilitacija Andreja oz. Benedikta Tottinga s Ptuja na Štajerskem, 16. januar 1590, Praga. Za posredovanje fotografij dokumenta se zahvaljujem Gregorju Antoličiču.

²⁴ Dušan Kos, *Zgodovina morale. 1, Ljubezen in zakonska zveza na Slovenskem med srednjim vekom in meščansko dobo* (Ljubljana, 2015), str. 120.

²⁵ Ženske iz nižjih slojev so se praviloma poročale pri zgodnjih dvajsetih (Ulinka Rublack, *The Astronomer and the Witch: Johannes Kepler's Fight for His Mother* (Oxford, 2015), str. 22 (dalje: Rublack, *The*

desetletje²⁶ mlajša od njega in se je, sodeč po letu, v katerem je že izpričana kot poročena, najbrž rodila najkasneje leta 1541. Sorojenci zakoncev v virih niso izpričani, a sta jih gotovo imela, četudi ni nujno, da so preživeli otroštvo.

Polnoletnost, sklenitev zakonske zveze, vzpostavitev ter z družbenimi pričakovanji skladno vodenje lastnega gospodinjstva so meščanski skupnosti, v prvi vrsti njegovim sosedom, pokazale, da je Benedikt časten in zaupanja vreden hišni gospodar ali oče (*Hausvater*). Od Uršule se je medtem pričakovalo, da bo možu rojevala potomce, vodila gospodinjstvo ter kot krepostna žena skrbela za varovanje družinske in lastne časti.²⁷ Benedikt je kot hišni gospodar prejel pravico oziroma, pravilneje, dolžnost do sodelovanja v mestnih zadevah, omogočen mu je bil tudi vstop v mestni svet. Že odkar je postal opravilno ali poslovno sposoben (*vogtbar*),²⁸ pa je bil obvezan sodelovati pri obrambi mesta, s čimer je bila povezana dolžnost do nošenja orožja, ki jo je meščan imel vsaj iz 60. leta starosti.²⁹

Benedikt nikoli ni bil pozvan k obrambi Ptuja, saj v času njegovega življenja ni bil neposredno ogrožen. Kljub temu je v mestu v relativni bližini osmanske meje nedvomno obstajal strah pred napadom. Tako zaradi novic in govoric o dogajanju v bližnjih hrvaških ter madžarskih deželah, kot v gotovo še zelo živem spominu na pustošenje stotisočglave armade Sulejmana Zakonodajalca po Dravskem polju septembra leta 1532, ko se je po porazu pri Kisegu (Kőszeg) vračala domov, vmes pa neuspešno oblegala še Ptuj sosednji Maribor.³⁰

Po letu 1556 se za Benediktom Tottingom in njegovo družino sled v virih izgubi za poldrugo desetletje. Medtem se je vzpel na vrh ptujskega meščanstva in je leta 1572 izpričan kot mestni sodnik. Če se je Benedikt za uspeh in članstvo v meščanski eliti lahko zahvalil zlasti lastnim sposobnostim kovanja dobičkov ter, posledično, ugleda in vpliva ali pa je družbeni položaj "podedoval" po očetu, ni znano. Navsezadnje je Hans Totting izpričan le v eni notici iz leta 1556. Vsekakor Benedikt po očetu ni podedoval meščanskega stanu, za

Astronomer)).

²⁶ Prim. op. 28 v pričujočem članku.

²⁷ Ronald G. Asch, *Europäischer Adel in der Frühen Neuzeit: eine Einführung* (Köln, 2008), str. 108–109 (dalje: Asch, *Europäischer Adel*).

²⁸ Oba spola sta v notranjeavstrijskih deželah v zgodnjem novem veku za poslovno oziroma opravilno sposobna veljala z dopolnjenim 14. letom starosti (Metod Dolenc, *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje: sostavni očrt* (Ljubljana, 1935), str. 303), a se je meja sčasoma dvigala (Kos, *O melanboliji*, str. 251). Kaže, da je v zgodnjem 17. stoletju že bila 15 let (prim. StLA, LA, LR 884/1, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621).

²⁹ B. Ann Tlusty, *The Martial Ethic in Early Modern Germany: Civic Duty and the Right of Arms* (Houndmills, 2011), str. 17, 23 in 73.

³⁰ O obleganju glej npr. Jože Mlinarič, "Turki in Maribor v prvi polovici 16. stoletja ter družina Willenrainerjev", v: *Melikov zbornik: Slovenci v zgodovini in njihovi srednjeevropski sosedje*, ur. Vincenc Rajšp et al. (Ljubljana, 2001), str. 251–271.

katerega je moral ob polnoletnosti ali ob priselitvi šele zaprositi.³¹ Zaradi lukenj v virih prav tako ni jasno, če je Benedikt funkcijo mestnega sodnika opravljal en ali več mandatov. A položaja ni pridobil čez noč, najprej je moral postati mestni svétnik.

Za mestnega sodnika je bil Benedikt v skladu z 10. členom mestnega statuta iz leta 1513 verjetno izvoljen na dan sv. Petra,³² 22. februarja 1572. Če je funkcijo vršil do izteka enoletnega mandata, ga je sredi decembra 1572 doletela nevsakdanja čast. Na čelu mestnega sveta se je poklonil deželnemu knezu Karlu II., ki je zaradi izbruha neke kužne bolezni v Gradcu del zime prebil na ptujskem gradu (vsaj od 14. decembra do 3. februarja).³³ Slavnostni sprejem, ki so ga bile mestne oblasti dolžne prirediti v čast deželnemu in mestnemu gospodu ter njegovemu spremstvu, se je Benediktu in celotnemu prebivalstvu mesta nedvomno živo vtisnil³⁴ v spomin.

Nadvojvoda Karel se je med bivanjem na Ptujju gotovo vsaj občasno udeležil maše v mestni župnijski cerkvi sv. Jurija, najverjetneje že zelo kmalu po prihodu, morda še isti dan. Vsaj prvič in najbrž še ob božiču sta se mu pri bogoslužju verjetno pridružila tudi mestni sodnik in svet ter vsaj del meščanske elite, morda brez ozira³⁵ na konfesionalne ločnice. Maša, katere se je udeležil deželni knez, je bila sočasno vrhunski verski, družbeni in politični dogodek, ki bi lahko celo v tako optimističnem letu za štajerske protestante, kot je bilo 1572., k spreobrnitvi prepričal kakšnega bolj "mlačnega" evangeličana, nedvomno pa je v veri utrdil katoliško meščanstvo. Če je med slednjim bil tudi Benedikt, ni znano.

³¹ Hkrati je moral novi meščan izkazati zakonsko rojstvo, izučitev v obrti, lastništvo hiše, nepodložnost gospodski, da ni svobodni kmet ali meščan drugega mesta, ne nazadnje pa tudi, da se bo v določenem roku poročil, če še ni bil (Barbara Žabota, "Rodbina Khisl: novoveška zgodba o uspehu", *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 51, št. 1 (2003), str. 2). Na Ptujju je vstop med meščane določal 44. člen mestnega statuta iz leta 1513 (prevod): "Kdor prejme meščansko pravico. Ta priseže in da sodniku in mestu po štirideset denaričev; če je pa za ženo vzel meščanovo hčer ali meščanko ali ima hišo v mestu, je oproščen pristojbine, toda kljub temu mora priseči" (Marija Hernja Masten in Dušan Kos, *Statut mesta Ptujja 1513* (Ptuj, 1999), str. 103).

³² Prav tam, str. 75; prim. Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 375.

³³ Andrej Hozjan, "Deželni knez notranje Avstrije Karel II. Habsburžan na Ptujju poleti 1578", *Acta Histriae* 26, št. 1 (2018), str. 86–87.

³⁴ O doživljanju vladarskih obiskov v mestih cesarstva v 16. stoletju glej npr. Philip Hahn, "The Emperor's Boot, or: Perceiving Public Rituals in the Urban Reformation", *German History* 35, št. 3 (2017), str. 362–380.

³⁵ Da bi si mestni sodnik in svet, četudi (deloma) protestantska, drznila v prisotnosti deželnega kneza in mestnega gospoda zavriniti skupni obisk maše, kot so 28. aprila 1564 storili kranjski deželni stanovi A.V. pred dedno poklonitvijo Karlu (Josip Gruden, *Zgodovina slovenskega naroda. Del 1.* (Celje, 1992 [1910–16]), str. 654), se ne zdi prav verjetno. A tudi v primeru ločenih bogoslužij najbrž ne bi izostal skupni sklepni *Te Deum* (prim. Sašo Jerše, "Vera, upanje, oblast: o notranjeavstrijskem političnem imaginariju v času verskih vrenj", v: *Vera in hotenja: študije o Primožu Trubarju in njegovem času*, ur. Sašo Jerše (Ljubljana, 2009), str. 68). Leta 1587 je kot (ne nujno izključno) protestantski bogoslužni prostor na Ptujju izpričana nekdanja cerkev Vseh svetih, stoletje poprej še sinagoga (Erich Winkelmann, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen und im neuen Österreich* 54 (1933), str. 105).

Morda je protestant postal tisto pomlad, ko je Štajersko po graški verski pomici, sklenjeni 1. marca, zajel nov val javne recepcije augsburške veroizpovedi (A.V.). Mestne oblasti januarja leta 1572 Ptuja sicer niso ne oklicale za mesto A.V., kar so, med drugimi, storile mariborske, ne obelodanile, da to nameravajo storiti, kot, denimo, celjske.³⁶ Benedikt je odločitev bodisi pozdravil bodisi ji nasprotoval kot mestni svétnik, če ni bil za mestnega sodnika izvoljen že leta 1571.

V znanem letu sodniškega mandata je Benedikt izpričan kot lastnik dveh hiš na Ptuj, manjše z enim in večje z dvema dimnikoma,³⁷ 24. maja 1573 pa je kupil še hišo na Svinjskem trgu (*Schweinmarkt*),³⁸ morda že z mislijo na razširitev družine.

Sorodstvene vezi

Slabi dve desetletji po njuni prvi omembi v virih je Benedikt v zakon oddal svojo in Uršulino najstarejšo hči. Z mladenko (*Jungfrau*) Ano Totting se je 13. julija 1575 oženil³⁹ ptujski meščan in trgovec Hieronim Zunggo⁴⁰, po poklicu sodeč

³⁶ Dedic, *Der Protestantismus*, str. 47 in 49.

³⁷ Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 292.

³⁸ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 25.

³⁹ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 22.

⁴⁰ Priimek morda kaže na madžarski izvor (*Czonka, Zuncleba, Zungkba*: Csonka). Izvzemši Samobor in Grgurića, so v deželah svetoštetanske krone izpričani Hieronimovi stiki z zlatarjem Krištoforom Zerkom v Varaždinu leta 1589 ter z Jurijem Dvornischitschem (Dvornišić) v Vinici leta 1598 (StLA, LA, LR 589/3 Lamberg, Inventar za dvor Spodnji Majšperk Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka, 21. marec 1617, Popis listin: št. 41; Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 327–328). Leta 1592 je Zunggu Elizabeta baronica Székely zaradi dolgov v višini 2.230 goldinarjev (gld) zastavila vasi Gorišnica in Zabovci, od katerih je leta 1595 kupil posesti, pravice in dohodke, ocenjene na 400 gld: ribolov v Pesnici, hrastov gaj, 12 oralov njiv, oral senožeti ter ostanki nekega plemiškega sedeža. Zabovce je do leta 1599, ko je bil nobilitiran (OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 474.1, Izboljšava grba in nobilitacija za Hieronima Zungga, 6. avgust 1599, Praga), izgubil, Gorišnico z 18 podložniki pa je leto zatem dokončno pridobil od gorskega mojstra Székelyev, Hrvata Franja Grgurića, dolgoletnega vojnokrajiskega uslužbenca (o njem: Andrej Hozjan, *Prve pošte i poštarj kontinentalne Hrvatske: postanak i delatnost vojnokrajiskog poštanskog sustava na području između Kupe in Mure do 1606. godine* (Zagreb, 2017), str. 109–110 (dalje: Hozjan, *Prve pošte*)). Vsaj leta 1604 je Hieronim v posesti imel še en "lamberški dvor". V popisu listin v inventarju Viljema barona Lamberga je Ana Zunggo že leta 1611 izpričana kot vdova v dvorcu Muretinci (StLA, LA, LR 589/3 Lamberg, Inventar za dvor Spodnji Majšperk Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka, 21. marec 1617, Majšperk, Popis listin: št. 40), vendar je Hieronim Zunggo najkasneje 16. julija 1612 (Zgodovinski arhiv na Ptuj (ZAP), fond Minoriti Ptuj, šk. 29, str. 134–135) še živel. Zapis Ane kot vdove se zato očitno nanaša na čas izdelave inventarja, torej je Hieronim umrl enkrat pred spomladanskim enakonočjem leta 1617. Adam Zunggo je po očetu podedoval vsaj posest v Gorišnici, ki je sodila k "staremu dvoru" v *Ragendorff in getreüsach* pri Pesnici (StLA, LA, LR 1515, Franc Lang in Matej Kharner štajerskemu deželnemu upravitelju glede cenitve Zunggovih székelyskih posesti, 10. maj 1599, Ptuj; prav tam, Glavni doka-

najverjetneje Benediktov poslovni partner. V zakonu je Ana, ki se je morda rodila že leta 1556, povila sinove Adama, Andreja, Hieronima ml. in Antonija;⁴¹ Benediktove vnukinje v viru, ki navaja njegove dediče niso izpričane, kar pa ne pomeni, da jih ni bilo.⁴² S poroko je Zunggo postal član Benediktove družine in za svoj vzpon v naslednjih desetletjih sta se najverjetneje lahko zahvalila tudi drug drugemu.

Sled za Töttingi se po Anini poroki znova izgubi za deset let, ko je Benedikt 26. maja 1585 v zakon oddal drugo hči: mladenka Marjeta Tötting se je omožila z magistrom Ulrikom Holzerjem.⁴³ Če sta imela otroke, potem pred letom 1591 le hčere.⁴⁴ Ulrik Holzer je najverjetneje identičen s študentom iz Gradca, ki je bil 21. julija 1579 imatrikuliran na protestantski univerzi v Wittenbergu.⁴⁵ Na slovitem saškem vseučilišču je gotovo meščanski sin študiral pravo in kasneje postal prokurator štajerskega ograjnega sodišča.⁴⁶ Vsekakor je pravnik v družini ambicioznemu Benediktu prišel še kako prav.⁴⁷ Bržčas je bil Ulrik sorodnik,

zni člen in popis prič v zadevi Adama Zungga zoper Ferdinanda barona Herbersteina, 1617; prav tam, LR 589/3 Lamberg, Inventar za dvor Spodnji Majšperk Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka, 21. marec 1617, Majšperk, Popis listin: št. 40; prav tam, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospostva Majšperk, 29. december 1604; prav tam, LR 1327/9 Tötting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Tötting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 85; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 76).

⁴¹ Adam je najbrž umrl pred letom 1624, ko je hčere in vnuke Benedikta Töttinga v sporu za njegovo dediščino že zastopal Hieronim Zunggo ml. (StLA, LA, LR 1515, Odgovor v zadevi Zunggovih dedičev zoper Marijo Gritscher, 13. januar 1624 (prepis)). Hieronim ml. se je rodil na Ptujju leta 1593. V veroizpovedi je sledil očetu, a ga je v verski vnemi prekosil: leta 1613 je v Rimu vstopil v Družbo Jezusovo. V letih 1620–21 je v Gradcu študiral teologijo, nato pa odšel v Gorico, kjer je leta 1624 izpričan kot minister jezuitskega kolegija. Umrl je leta 1634 na Dunaju (Stanislav Južnič, "Spodnještajerski in prekmurski jezuitski matematiki in fiziki", *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 23, št. 2 (2016), str. 71). Antonij Zunggo je postal notranjeavstrijski vojni komisar, leta 1636 pa je prejel še svétniški naziv. Leta 1654 je še živel (StLA, LA, LR 1515, Sveti rimski cesar, češki in madžarski kralj itd. podeli Antoniju Zunggu svétniški naziv, 6. avgust 1636; prav tam, Cenitev v sporu za Pesniški dvor pri Ptujju med Antonijem Zunggom in Melhiorjem Widmayrjem, 19. december 1654, Ptuj). V letih 1610–18 je izpričan ptujski meščan Pavel Zunggo; čeprav sorodstvena povezava s Hieronimom ni znana, je uporabljal tudi njegov plemiški (†) grb (Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 328; prim. op. 134 v pričujočem članku). Tudi za s Ptujjem vsaj posredno povezano Marijo Zunggo njena sorodstvena povezava s Hieronimom ni znana (StLA, LA, LR 1515, Zahteva Marije Zunggo Juriju Dvornišču za vračilo denarja, po 15. januarju 1617 (koncept)).

⁴² StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Töttinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

⁴³ StLA, LA, LR 1327/9 Tötting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Tötting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 21.

⁴⁴ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Töttinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

⁴⁵ Karl Eduard Förstemann, *Album Academiae Vitebergensis ab a. Ch. MDII usque ad a. MDCII, volumen secundum* (Halle, 1894), str. 283.

⁴⁶ Med protireformacijo je bil poleti leta 1599 več tednov zaprt, ker se je na protestantskem pogrebu neke "Stürkhovske mladenke" prisotnim zahvalil za prisotnost (Johann Loserth, *Ein Hochverratsprozess aus der Zeit der Gegenreformation in Innerösterreich* (Wien, 1900), str. 323 in 350), očitno na "neprimeren" način.

⁴⁷ Inventar Ane Tötting beleži sveženj njegovih pisem in odgovorov nanje (StLA, LA, LR 1327/9 Tötting,

morda sin istoimenskega graškega mesarja, torej že v izhodišču premožnejšega⁴⁸ meščana.⁴⁹ Z Benediktom bi se lahko spoznala preko živinske trgovine, ki je med Beneško republiko ter deželami svetoštevanske krone po t. i. kraški ali ljubljanski cesti vodila skozi Ptuj in v kateri so bili mesarski mojstri udeleženi tudi kot veletrgovci.⁵⁰ Prav tako bi moža stike lahko navezala med oskrbo krajiškega vojaštva.

Gotovo pa so Benediktovi stiki z deželami svetoštevanske krone botrovali poroki njegove najmlajše hčere, Katarine, s Tomanom Zipnikhom (Tomaž Cipnik), 15. maja 1588.⁵¹ Imela sta sina Karla, hčere niso znane.⁵² Zipnikh je bil ob poroki, ki verjetno ni bila njegova prva, že desetletje vrhovni mitničar oziroma tridesetničar Hrvaške in Slavonije, s tem pa eden najvplivnejših tamkajšnjih uradnikov. Na položaj, ki mu je nedvomno tudi osebno prinašal visoke⁵³ dobičke, ga je, s pristankom nosilca krone sv. Štefana, postavil nadvojvoda Karel II. Tudi zaradi izkušenj, ki si jih je Zipnikh pridobil v rodni deželi kot višji uradnik samostana Millstat na Koroškem, ki ga je za deželnega kneza upravljal od leta 1575. Odlične zveze je imel Zipnikh tudi pri štajerskih deželnih stanovih, nevesti oziroma tastu pa se je lahko postavljal še z zakupom dohodkov župnije Rogatec, ki jih je pridobil leta 1586.⁵⁴

Tudi Benediktov prvi zet, Zunggo, se je imel s čim pohvaliti v letu Katarinine poroke. S ptujskim meščanom in trgovcem Janezom Aleksandrom Marenzujem⁵⁵ sta od hrvaškega bana Tomaža grofa Erdődyja, enega od bodočih poveljnikov zmagovalcev nad Hasan-pašo Predojevičem v bitki pri Sisku, zakupila rudnik bakra pri Samoboru na Hrvaškem. Rudnik v Rudah je bil med najve-

Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 70), morda s pravnimi nasveti.

⁴⁸ Prim. Erich Winkelmann, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet. Der Geheimprotestantismus", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehebaltigen und im neuen Österreich* 58 (1937), str. 40 (dalje: Winkelmann, "Der Geheimprotestantismus").

⁴⁹ Leta 1534 je deželnim stanovom v Gradcu za 600 funtov prodal stavbo, stoječo južno od deželne hiše (Joseph Wartinger, "Entstehung des Landhauses oder Ständehauses in Grätz", *Steiermärkische Zeitschrift* 5, št. 1 (1838), str. 122).

⁵⁰ Pickl, "Pomen Ptuja", str. 468–472.

⁵¹ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 24.

⁵² StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

⁵³ Prim. Pickl, "Pomen Ptuja", str. 476–478.

⁵⁴ Vrhovni mitničar je očitno ostal do smrti leta 1611, dohodke župnije Rogatec pa je imel v zakupu vsaj do leta 1599. V letih 1594–97 je izpričan še kot krajiški poštar, nekaj časa pa v Nedelišču pri Čakovcu tudi kot kraljevi poštni mojster. Leta 1598 je od Ludvika pl. Dietrichsteina kupil dvor oziroma urad Pogled in ga najbrž obdržal do smrti. Kot lastnik urada je bil več let v ostrem sporu s kartuzijo Žiže zaradi ribolova. Nekaj posesti je imel tudi v okolici Slovenskih Konjic (Hozjan, *Prve pošte*, str. 137–138; Jože Koropec, "Zbelovo, Studenice, Pogled do srede 17. stoletja", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 51=Nv16, št. 2 (1980), str. 276–277; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 149).

⁵⁵ O njem: Zadavec, *Ptujski meščani*, str. 179.

čjimi tedanje Evrope, njegovi prihodki pa so bili ključni zlasti za financiranje obrambe pred Osmani. Bogati trgovci, kot sta bila Zunggo in Marenzi, so bili v rudarstvu zelo zaželeni, ker so premogli dovolj kapitala za financiranje proizvodnje. Izvoz samoborskega bakra je bil preko Ljubljane in Trsta⁵⁶ oziroma Reke usmerjen predvsem v Beneško republiko ter v južnoitalijanske dežele španskih Habsburžanov. Drugi proizvod rudnika, médi, so potovale zlasti na sever, proti Salzburgu in Nürnbergu, večje količine pa so jih trgovci menjavali tudi za železo iz Zgornje Štajerske.⁵⁷

Na severu vojvodine je vsaj zaradi poroke z Uršulo stike imel tudi Benedikt Totting. Morebiti so Zunggovemu in Marenzijevemu zakupu samoborskega rudnika botrovale tako Benediktove kot Zipnikhove zveze, pri čemer bi slednje lahko bile celo odločilne. Uršula Totting uspehov prvega zeta in poroke svoje najmlajše hčere ni dočakala. Kdaj je umrla, ni znano, a vdovec Benedikt se je morda že v drugi polovici sedemdesetih let 16. stoletja, najkasneje pa v prvih letih naslednjega desetletja poročil z Ano Strusniger.

Ana je na Ptuj najbrž prišla iz Volšperka (Wolfsberg) na Koroškem, kjer je imela brata Jurija Adama, uglednega meščana in večkratnega mestnega sodnika,⁵⁸ gotovo pa tudi protestanta. Njuna sestra Marija⁵⁹ se je na Kranjskem

⁵⁶ Leta 1600 je izpričano Zunggovo sodelovanje s tržaškim trgovcem Joštom Moreljem (StLA, LA, LR 589/3 Lamberger, Inventar za dvor Spodnji Majšperk Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka, 21. marec 1617, Popis listin: št. 83).

⁵⁷ Neven Budak, "Rudnik u Rudama kraj Samobora od XV. do kraja XVII. stoljeća", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 27 (1994), str. 75–81 (dalje: Budak, "Rudnik"); Pickl, "Pomen Ptuja", str. 480.

⁵⁸ Jurij Adam Strusnig ali Strusniger je bil mestni sodnik vsaj v letih 1588–89, nekaj časa pa tudi upravitelj meščanske proštije. Jurijeva prva žena, izpričana leta 1582, je bila Katarina, roj. Teul. Če sta imela otroke, ni znano. Po Katarinini smrti se je poročil z Magdaleno, katere dekliški priimek ni znan. Do leta 1621 je odvedela in se poročila z nekim Prandtmayrjem, Jurija Adama pa so preživeli tudi trije otroci (StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pisanje Magdalene vdove Strušnigg štajerskemu deželnemu upravitelju glede dediščine Ane Totting, 1621; Fritz Wittmann, Erich Oberländer, *Häuserchronik der Wolfsberger Altstadt* (Wolfsberg, 2002), str. 159, <http://www.wolfsberg.at/srv/img.ashx?id=1105895602>, pridobljeno: 9. 5. 2019).

⁵⁹ Bila je vneta protestantka. Deželnoknežje in cerkvene oblasti so si jo več desetletij prizadevale spreobrniti (npr. opat v Pleterjah) oziroma izgnati iz Kranjske, a so leta 1628 obupale. Deželni knez je reformacijski komisiji 3. junija istega leta ukazal, naj Mariji in njeni hčeri Feliciji, ženi Jurija Dolanza ali Dolanza (Dolenc, Dolanc), dovolijo ostati v deželi, 10. novembra pa ga dopolnil z določilom, da Mariji, če bi se odločila za emigracijo, ni treba plačati desetega denariča. Ukaz je vseboval piker zapis, da ženskama za rešitev njunih duš očitno ni mar in da ju zanima zgolj njuno tuzemsko premoženje, celo Marijin dotlej v katoliško veroizpoved spreobrnjeni sin naj bi že razmišljal o "odpadu", zato naj se ji dovoli, da se sama zveče v "posmeh ali zasmeh" (*deridiculum oder ludibrium*). Marija se je odločila ostati v svoji veri in deželi in je 16. septembra 1637 umrla v 74. letu starosti. Nagrobnik ji je dal postaviti dotlej že plemeniteni sin, Gotthard pl. Gritscher (Johann Loserth, *Akten und Korrespondenzen zur Geschichte der Gegenreformation in Innerösterreich unter Ferdinand II. Zweiter Theil: Von der Auflösung des protestantischen Schul- und Kirchenministeriums bis zum Tode Ferdinands II.* 1600–1637 (Wien, 1907), št. 2016, 2037, 2439, 2459 in 2488, str. 645, 660, 702, 804, 812 in 827–828 (dalje: Loserth, *Akten 1600–1637*); Ivan Vrhovec, *Zgodovina Novega mesta* (Ljubljana, 1891), str. 29 (dalje: Vrhovec, *Zgodovina Novega mesta*), ki je vsaj navzven le ostal katolik. Umrl je najkasneje leta 1649, enako njegova vdova Rozina Katarina, katere dekliški priimek ni znan (StLA, LA, LR 322/9 Gritscher, Obračun gritscherskih dedičev z Jurijem Jernejem grofom Khislom, 20. junij 1649).

poročila z novomeškim protestantom in premožnim trgovcem Adamom Gritscherjem (Gričar), prav tako čislanim meščanom ter večkratnim mestnim sodnikom.⁶⁰ Še ena sestra, katere krstno ime ni znano, je s poroko prevzela priimek Grübner.⁶¹

Ana je bila torej sorodnica ambicioznega ljubljanskega mestnega pisarja Vincenca Primoža, menda izvirajočega s Koroške,⁶² ki je ponemčil družinsko ime,⁶³ ter njegovih sinov Jurija⁶⁴ in (Jurija) Adama. Leta 1575 je kot Jurijev *vetter* v Volšperku izpričan Jurij Adam Strusniger in čeprav bi tedaj večpomenski izraz lahko označeval tudi brata, je prav to besedo ljubljanski pisar prečrtal in zamenjal s *vetter*. Morda so bili Ana, Jurij Adam, Marija in njihova poimensko neznana sestra otroci Vincenčevega brata Viktorja, ki je bil leta 1575 že pokojen. Izpričani so tudi stiki ljubljanskih Strusnigerjev z novomeškimi Gritscherji.⁶⁵

⁶⁰ Mestni sodnik je bil vsaj v letih 1582, 1593 in 1613. Leta 1593 se je izvolitve otepal, češ da kot evangeličan ne sme biti izvoljen, saj je to bilo zoper ukaz pokojnega deželnega kneza. Protestant naj bi ostal do smrti, 5. aprila 1617. Od novomeške komende Nemškega viteškega reda je leta 1593 odkupil ves pridelek vina (Ludovik Modest Golia, "Križatija v Novem mestu", v: *Novo mesto 1365–1965: prispevki za zgodovino mesta*, ur. Janko Jarc et al. (Maribor, 1969), str. 148), najkasneje tri leta zatem pa je kot novomeški mestni svétnik proti plačilu 500 gld zakupil več nekdanjih posesti baronov Auerspergov (Turjaški) na Dolenjskem, in sicer pri oziroma v Mirni peči, Malenski vasi, Srednjem Globodolu in Ivanji vasi (Kärntner Landesarchiv (KLA), Urkunden des gräflich Auerspergischen Fideikommissarchivs, AT-KLA 871-B-511 St, http://monasterium.net/mom/AT-KLA/KLA-871/AT-KLA_871-B-511_St/charter, pridobljeno: 12. 4. 2019). Adam je gotovo bil sorodnik, morda sin, novomeškega meščana Jakoba Gritscherja, ki je prav tako bil mestni sodnik (1553), kot nasploh mnogi bogati in posledično ugledni trgovci. Trgovske zveze je Jakob imel tudi z Ljubljano, kjer je, med drugim, trgoval z oljčnim oljem. Bržčas preko Reke, s katero so do prenosa trgovine na Trst leta 1560 trgovali mnogi novomeški trgovci (August Dimitz, *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813: mit besonderer Rücksicht auf Kulturentwicklung. Teil 2: Vom Regierungsantritte Maximilians I. (1493) bis zum Tode Kaiser Ferdinands I. (1564)*. (Ljubljana, 1875), str. 93 in 257–258; Ferdo Gestrin, "Trgovsko prometni položaj Novega mesta" (od ustanovitve do konca 16. stoletja), v: *Novo mesto 1365–1965: prispevki za zgodovino mesta*, ur. Janko Jarc et al. (Maribor, 1969), str. 136–137; Zdenko Picelj et al., *Novo mesto skozi čas* (Novo mesto, 1990), str. 36; Meta Matijević, *Novomeške biše in ljudje: s poudarkom na obdobju od srede 18. do srede 19. stoletja* (Ljubljana, 2007), str. 39; Vrhovec, *Zgodovina Novega mesta*, str. 29 in 137).

⁶¹ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

⁶² Josip Žontar, "Nastanek, gospodarska in družbena problematika policijskih redov prve polovice 16. stoletja za dolnjeavstrijske dežele s posebnim ozirom na slovenske pokrajine", *Zgodovinski časopis* 10–11 (1956–57), str. 83, op. 183. Vincenc je imel ob bratu Viktorju ter še sestre Barbaro, Katarino in Evfrozino, ki je bila prva žena ljubljanskega meščana Franca Frankoviča (Fabjančič, "Ljubljanski Frankoviči", str. 114).

⁶³ Odločitev, ki so jo sprejeli vsaj še sorodniki v Volšperku kaže, da je bilo osrednje družinsko jedro Strusnigov vsaj začasno v Ljubljani, Vincenc Primož pa priznan kot glava družine.

⁶⁴ Jurij je v letih 1568–70 in 1575 izpričan kot član štiriindvajseterice, leta 1569 pa tudi kot mestni mitničar (Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL), fond Mesto Ljubljana, Rokopisi, Zapisniki mestnega sveta, Stara serija, Cod. I, knjiga 9 (1568–1569), fol. 15v, 26r, 160r in 224r; prav tam, knjiga 10 (1570), fol. 16r; prav tam, knjiga 12 (1575), fol. 12v, 32r in 36v, <http://zal-lj.splet.arnes.si/project/zapisniki-ljubljanskegamestnega-sveta-1521-1671>, pridobljeno: 9. 9. 2018).

⁶⁵ ZAL, fond Mesto Ljubljana, Rokopisi, Zapisniki mestnega sveta, Stara serija, Cod. I, knjiga 9 (1568–1569), fol. 26r in 78v; prav tam, knjiga 12 (1575), fol. 32r, 36v in 81v, <http://zal-lj.splet.arnes.si/project/zapisniki-ljubljanskegamestnega-sveta-1521-1671>, pridobljeno: 9. 9. 2018.

Volšperk (Matthäus Merian, *Topographia Provinciarum Austriacarum* (Frankfurt am Main, 1679))

Benedikta je Ana morda osrečila še bolj kot njegova prva žena, če ne drugače, vsaj ker mu je rodila sinova, ki naj bi nadaljevala njegov rod: Andrej in Adam.⁶⁶ Mogoče je trgovec šele preko Ane sprejel tudi "čisti evangelij", saj sta se sestri Strusniger v zgodovino zapisali kot vneti protestantki, četudi njuni krstni imeni kažeta, da sta se bržčas rodili v katoliški ali vsaj v akonfesionalni (tj. "versko mlačni") družini ali pa je bil katolik vsaj eden od staršev.⁶⁷ Tretja možnost je prevlada v družini uveljavljenih imen nad konfesionalno ortodoksijo.

Tukaj se obenem zastavlja vprašanje, koliko je rojstvo Benediktovih sinov spremenilo družinske nasledstvene strategije, če se je njegov vnuk Adam Zunggo morda rodil pred njima, oziroma povzročilo spore. Pred Benediktovo smrtjo redki viri sicer ne pričajo o sporih med družinskimi jedri, pa tudi zatem je Hieronim Zunggo s tastovo vdovo, kot kaže, imel dobre odnose vsaj na gospodarskem področju. Slednje sicer ne pomeni, da konfliktov ni bilo, a so bili gotovo razrešeni v družini, seveda ne nujno v zadovoljstvo vseh. Vendar so pisne sledi o notranjedružinskih antagonizmi vsekakor redke in tudi v danem primeru

⁶⁶ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottunga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

⁶⁷ V konfesionalno mešanih zakonih so sinove večidel vzgajali v očetovi, hčere pa v materini veroizpovedi, odvisno od lokalnih posvetnih praks (Benjamin J. Kaplan, *Divided by Faith: Religious Conflict and the Practice of Toleration in Early Modern Europe* (Cambridge, 2007), str. 288–289 (dalje: Kaplan, *Divided by Faith*)).

so le-ti v javnost oziroma pred sodišče prišli šele po Benediktovi, predvsem pa po Anini smrti.

Iz osemdesetih let 16. stoletja je prvič ohranjenih nekaj več virov o Benediktovih poslih, čeprav so, upoštevaje njegovo vključenost v (vele)trgovino med vzhodnoalpskim, zahodnoapanonskim in severnojadranskim prostorom, zelo skromni. Še pred letom 1585 je od ptujskega poštnega mojstra Andreja Moscona⁶⁸ kupil skedenj, ki je na ptujskem Lentu stal na travniku, ki ga je Benedikt do smrti imel v zakupu od deželnoknežjega gospostva Gornji Ptuj. Verjetno je v skednju skladiščil tudi blago, ki je nato s splavi in šajkami potovalo po Dravi.⁶⁹ Najkasneje leta 1585 je pričel z zakupom gorskopravne posesti gornjeptujskega gospostva na Mestnem vrhu, začnši z nekim vinogradom,⁷⁰ vsaj leta 1588 pa je tam imel še ribnika in sadovnjak. Istega leta je od gospodov Stubenbergov kupil nekaj posesti gospostva Vurberk v okolici istoimenskega gradu ter Ptuja, neznano kdaj pa še neke posesti od székelyskih gospostev Ormož ali Borl.⁷¹

Benedikt je služil tudi s posojanjem denarja. Imel je dovolj visoke prihodke, da je leta 1586 lahko ovdoveli someščanki Kunigundi Ritzschanski⁷² (Riczan-sky) posodil nemajhno vsoto 2.000 gld, in sicer z osem odstotnimi obrestmi, kar je bilo nad dovoljeno mejo.⁷³ Leto zatem sta si v Varaždinu *od pochtuwanoga y razumnoga gozpodina Totingh Benedikta Phtuwyzkoga purgara* 200 tolarjev sposodila varaždinski meščan Danijel Obligaj in njegova žena Katarina, a mu zneska pred letom 1590 nista zmogla vrniti.⁷⁴

Zapis zadolžnice v kajkavskem narečju kaže, da ga je bil Benedikt najbrž več ali pa ga je vsaj razumel, kar omogoča sklep, da je, enako kot njegov zet Zipnikh,⁷⁵ razumel tudi slovensko oziroma najmanj panonska narečja (Toman pa vsaj koroška). Gostobesednim trgovcem predmoderne, četudi so po jezič-

⁶⁸ O njem glej: Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 199.

⁶⁹ Nataša Kolar, "Vojska na Ptuj od 16. stoletja do 1918", *Podravina: časopis za multidisciplinarno istraživanje* 4, št. 8 (2005), str. 47–48.

⁷⁰ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 27.

⁷¹ Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 292; Pircherger, *Die Untersteiermark*, str. 83.

⁷² Roj. Henntz, umrla pred 18. februarjem 1605. Njen mož je bil ptujski mestni pisar in protestant Martin Ritzschanski, s katerim je imela dve hčeri. Ena, Kordula, je umrla 13. avgusta 1580 v starosti 11 let, njen oče pa 15. marca 1585 (Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 252). Kaže, da se je druga hči poročila z nekom iz štajerske nižjeplemiške protestantske družine Amman (StLA, LA, LR 141, Zapis prvega dne tožbe zoper vdovo Ano Dotting [sic], 18. februar 1605), morda z Gregorjem Ammanom pl. Freienbühlom (prim. StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 53), bratom pomembnega deželnostanovskega uradnika Mateja Ammana pl. Ammansegga, oziroma s katerim od Gregorjevih potomcev (Johann Loserth, *Mattbes Amman von Ammansegg: ein innerösterreichischer Staatsmann des XVI. Jahrhunderts* (Wien, 1918), str. 40).

⁷³ StLA, LA, LR 141, Zapis tožbe prvega dne zoper vdovo Ano Dotting [sic], 18. februar 1605.

⁷⁴ Mira Ilijanić, "Varaždin u 16. stoljeću", *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 2 (1988), str. 455.

⁷⁵ Hozjan, *Prve pošte*, str. 138.

nosti sloveli predvsem detajlisti,⁷⁶ je nedvomno vsak jezik oziroma tržna govorica, ki so jo obvladali, pomagala služiti dodatne denarce.

Benedikt na sosedih seveda ni zgolj koval dobičkov, saj se je moral ravnati tudi po temeljnem krščanskem načelu urejanja medčloveških odnosov,⁷⁷ ki ga je Jurij Dalmatin v tistih letih prevedel⁷⁸ v *Ti ima b tvojga blishniga lubiti, kakòr am ebe* (Mr 12,31). Včasih so denarne koristi sovpadle s *caritas*, kot po smrti ptujskega meščana Mateja Plösch, za katerim je Benedikt 21. aprila 1589 prevzel njegova skrbništva.⁸⁰ Morda tudi nad njegovim sinom Maksimilijanom, kasnejšim lastnikom urada Pogled, ki ga je Maksimilijan pridobil po smrti Tomana Zipnikha,⁸¹ ter gradu in gospostva Majšperk, katera je kupil od dedinj Benediktove vdove.⁸² Nasledstva vsekakor kažejo na zavezništvo družin Totting in Plösch.

Tesnejše stike so Tottingi najbrž imeli tudi s ptujsko meščansko družino Moll, saj je bil nekdo iz (priženjene) družine bržčas med pričami poročne pogodbe, ki sta jo na predvečer praznika Vseh svetih leta 1593 sklenila Danijel Moll s Ptujске gore in Katarina Passauze.⁸³ Morda je bil kateri od mladoporočencev dotlej celo v skrbništvu (širše) družine.

Konfesionalni pritiski

Konec leta 1587 je Ptuj, menda kot prvo mesto na Štajerskem, vizitirala dežel-noknežja verska komisija, predhodnica tistih, ki so notranjeavstrijske dežele obredle dvanajst let kasneje. Za razliko od sosednjega Maribora, s pretežno protestantsko meščansko elito in mestnimi oblastmi, je bila konfesionalna podo-

⁷⁶ Prim. Mihail Mihajlovič Bahtin, *Ustvarjanje François Rabelaisa in ljudska kultura srednjega veka in renesanse* (Ljubljana, 2008 [1965]), str. 147–197.

⁷⁷ John Bossy, *Peace in the Post-Reformation. The Birkbeck Lectures 1995* (Cambridge, 2004 [1998]), str. 2.

⁷⁸ Jurij Dalmatin, *Biblia, tu ie, vse Svetu pismu, Stariga inu Noviga testamenta*, Novi testament (Wittenberg, 1584), fol. 26v, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8NAJPUXS>, pridobljeno: 29. 1. 2019.

⁷⁹ Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 222.

⁸⁰ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 7.

⁸¹ Maksimilijan je bil plemeniten leta 1608. Na posesti urada Pogled, na katerem je prvič izpričan leta 1617, je dal postaviti dvorec, leta 1618 pa je po imenu prejel še predikat (Reiner Puschnig, *Gnaden und Rechte: das steirische Siegelbuch, ein Privilegienprotokoll der innerösterreichischen Regierung 1592–1619* (Graz, 1984), str. 105 in 127; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 149).

⁸² StLA, Körperschafts- und Privatarchive (KPA), Herrschafts- und Familienarchive (HFA), fond Plösch von Pogled, Familie, Ferdinand II. podeli utrdbo Majšperk s pripadajočo posestjo Maksimilijanu pl. Plöschu s Pogleda, 13. julij 1626, Gradec (kopija).

⁸³ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 23; Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 197.

Naslovni folij poslani- ce Sebastijana Khobla Benediktu Tottingu (Graff, *Bibliographia Widmanstadiana* (Graz, 1993))

ba ptujskega meščanstva bolj izenačena oziroma bolj v prid katolikom, kar je pomenilo tudi večjo dovzetnost za deželnoknežje ukaze.⁸⁴

⁸⁴ Žiga Oman, "Reformacija na Ptuj: prispevek k zgodovini zgodnjenovoveških evangeličanskih skupnosti v slovenskem Podravju", *Kronika* 66, št. 1 (2018), str. 27–28 (dalje: Oman, "Reformacija na Ptuj"); Žiga Oman, "Reformacija na Dravskem polju: zgodnjenovoveške skupnosti augsburške vero-

Dve leti po vizitaciji je Benedikta Tottinga konfesionalni pritisk začel ute-
snjevati v stanu, saj je bila protestantskemu meščanstvu notranjeavstrijskih voj-
vodin 1578. v Brucku ob Muri (an der Mur) priznana le svoboda vesti, ne pa
tudi javno izpričevanje veroizpovedi,⁸⁵ tj. obisk bogoslužij. Nadvojvoda Karel,
s katerim se je Benedikt bržkone srečal sedemnajst let prej, je enkrat pred⁸⁶
5. avgustom 1589 ukazal trgovca in njegovo ženo zaradi veroizpovedi izgna-
ti s Ptuja.⁸⁷ Kot mnogi protestanti iz vzhodnih predelov Štajerske, sta se naj-
verjetneje umaknila v dežele svetoštefanske krone,⁸⁸ kjer sta morda že imela
posesti.⁸⁹ A ptujski župnik, pri graških jezuitih izobraženi Sebastijan Khobl iz
Kranja,⁹⁰ nad "svojo izgubljeno ovčico" ni obupal. "Nekdanjega meščana in
trgovca" je s poslanico, natisnjeno v katoliški tiskarni Jurija Widmanstetterja v
Gradcu (glej sliko), javno pozval, naj premisli svojo odločitev in se vrne v kato-
liško vero, enako kot vse "zablodele ovčice", ki bi bile seznanjene s pozivom.⁹¹

Tottinga sta se kmalu res vrnila na Ptuj, a se svoji veroizpovedi nista odre-
kla. Deželni knez je zato ptujskim mestnim oblastem najkasneje 23. aprila 1590
vnovič ostro ukazal, naj ju izženejo iz mesta, a zaman. Morda res zato, kot je
menil Erich Winkelmann, ker sta bila mestni sodnik in svet opogumljena s pri-
merom meščana in deželnoštanovskega lekarnarja Sebastijana Grübnerja,⁹² ki
ga Karlu II. nikakor ni uspelo trajno izgnati s Ptuja. To sicer ni bil edini dejavnik,
kajti še v prvi tretjini 17. stoletja je bilo nemalo primerov neuspešnega izganja-
nja protestantov iz dežele.⁹³ Razlog za neuspešne izgone je bila tudi "varnostna
mreža" sorodstvenih, sosedskih, poklicnih in stanovskih vezi, ki so neredko
premoščale verske delitve v mirnodobnih skupnostih po vsej Evropi zgodnje-
ga novega veka, s tem pa oteževale prizadevanja državnih in cerkvenih oblasti

izpovedi med Mariborom in Ptujem", *Stati inu obstat: revija za vprašanja protestantizma* 19–20
(2014), str. 348–365.

⁸⁵ Imeli so jo le tisti v Gradcu, Celovcu, Ljubljani in Judenburgu (Pörtner, *The Counter-Reformation*, str. 31).

⁸⁶ Morda okoli 21. junija, ko je bil zaradi veroizpovedi s Ptuja izgnan protestantski meščan in dežel-
noštanovski rubežnik Jurij Khuen (Oman, "Reformacija na Ptuju", str. 30); ne Khnes (prim. Ignaz
Orožen, *Das Bistum und die Diözese Lavant, Tbeil 1: Das Bistum, das Domkapitel und die Dekanate: Marburg, Mabrenberg, Jaring, St. Leonbard in W. B., Kötsch und Zirkowitz* (Maribor, 1875), str. 570
(dalje: Orožen, *Bistum Lavant*)).

⁸⁷ Orožen, *Bistum Lavant*, str. 570–571.

⁸⁸ Pörtner, *The Counter-Reformation*, str. 218.

⁸⁹ Prim. OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 427.37, Nobilitacija Andreja oz. Benedikta
Tottinga s Ptuja na Štajerskem, 16. januar 1590, Praga.

⁹⁰ Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), fond Slekovca Matej, šk. 14, Duhovniki do XVI veka, št. 482.

⁹¹ *Ein trewbertzigs Sendschreiben Des Ebrwürdigen vnnnd Geistlichen Herrn Sebastian Khobls, Pfarrherrn
zw Pettaw, etc. An sein verlornes Schäßflein Benedicten Totting, gewesten Burger vnnnd Handelsman
daselbst. Darinnen er seines Glaubens vnnnd Wandels erinnert wird [...]* (Graff, *Bibliographia*, št. 45, str.
17).

⁹² O njem glej: Zadavec, *Ptujski meščani*, str. 96–97; Oman, "Reformacija na Ptuju", str. 31.

⁹³ Pörtner, *The Counter-Reformation*, str. 144 sl.

za vzpostavitev konfesionalne uniformnosti.⁹⁴ Za obstanek v mestu sta se tudi Tottinga gotovo lahko zahvalila zlasti zaslonbi v vrhu mestne samouprave, saj je bil mestni sodnik v letih 1588 in 1591 njun zet, katolik Hieronim Zunggo,⁹⁵ ki je funkcijo morda opravljal tudi v vmesnih letih. Vsekakor je kot zelo premožen človek v skupnosti imel dovolj vpliva tudi sicer, ne nazadnje pa je bil še vsaj leta 1599 mestni svétnik.⁹⁶ Morda je deset let prej tasto celo svetoval, naj se z ženo raje umakneta iz mesta, dokler se prah ne bi polegel. Kakor koli, s Karlovo smrtjo 10. julija 1590 je deželno knežji konfesionalni pritisk začasno ponehal.⁹⁷

Čeprav viri vsaj za zadnji dve leti Benediktovega življenja končno odgovorijo na vprašanje o njegovi veroizpovedi, Khoblov poziv trgovcu, naj se vrne v katolištvo, ne razjasni veliko. Za nekoga, ki je bil rojen najkasneje konec tridesetih let 16. stoletja, namreč ni pričakovati, da bi bil že vzgojen kot evangeličan, četudi tega ni moč povsem izključiti. Glede na Anino delovanje v zgodnjem 17. stoletju ter obtožbo iz leta 1589, da naj bi *Tottnikin* želela, da čim prej "pride Turek" (tj. božja kazen), razpečevala "sektaške" knjige in "h krivoverstvu zapelevala" druge meščanke,⁹⁸ pa je Luthrove nauke Benedikt morda (dokončno) sprejel šele z drugo poroko.

Poldrugo leto po začasnem izgonu s Ptuja je Benedikt finančno podprl nastajajoče cerkveno in šolsko središče Dravskopoljskega okraja A.V. pri dvorcu Betnava, lokalne protestantske verske občine.⁹⁹ Z zadolžnico, izdano 9. decembra 1590, je za gradnjo središča namenil 10 gld in se obvezal, da bo zanj in za betnavskega predikanta letno namenil 4 gld, a je prvi znesek 26. novembra 1591 izplačala njegova vdova.¹⁰⁰

⁹⁴ Npr. Keith P. Luria, *Sacred Boundaries: Religious Coexistence and Conflict in Early-Modern France* (Washington, D.C., 2005), str. xxviii in 316; David M. Luebke, "Customs of Confession: Managing Religious Diversity in Late Sixteenth- and Early Seventeenth-Century Westphalia", v: *Diversity and Dissent: Negotiating Religious Difference in Central Europe 1500–1800*, ur. Howard Louthan et al. (New York, 2011), str. 56 in 60; Wayne Te Brake, "Emblems of Coexistence in a Confessional World", v: *Living With Religious Diversity in Early Modern Europe*, ur. C. Scott Dixon et al. (Farnham, 2009), str. 74; Kaplan, *Divided by Faith*, str. 251 in 260–261.

⁹⁵ Zadravec, *Ptujski meščani*, str. 327.

⁹⁶ StLA, LA, LR 1515, Franc Lang in Matej Kharner štajerskemu deželnemu upravitelju glede ceditve Zunggovih šzékelyskih posesti, 18. marec 1599, Apače na Dravskem polju.

⁹⁷ Erich Winkelmann, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet: II. Die Zeit der beschränkt geduldeten öffentlichen Religionsübung: A. Die Regierung Karls", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen und im neuen Österreich* 55 (1934), str. 106.

⁹⁸ Orožen, *Bisthum Lavant*, str. 570.

⁹⁹ O središču in okraju glej: Žiga Oman, "Cerkveno in šolsko središče Dravskopoljskega okraja augsburške veroizpovedi na Betnavi", v: *Dvorec Betnava*, ur. Miha Preinfalk, Franci Lazarini (Ljubljana, 2018), str. 73–110 (dalje: Oman, "Cerkveno in šolsko središče").

¹⁰⁰ Jože Mlinarič, *Evangelizirana postojanka pri gradu Betnava pri Mariboru 1588–1600, I. Gradivo za zgodovino Maribora*, XXXIV. zvezek (Maribor, 2009), Obračunska knjiga 1588–1598 (1600), str. 12 (dalje: Mlinarič, *GZM* 34).

Meščanski pečat in lastnoročni podpis Benedikta Totinga na zadolžnici iz leta 1590 (StLA, Landschaftliches Archiv, Reformationsakten)

Nobilitacija

Benedikt je omenjeno zadolžnico za Betnavo potrdil s pečatom (glej sliko) s podobo, ki spominja na t. i. meščanska hišna znamenja,¹⁰¹ ne s pečatom s plemiškim grbom, zato je Polona Vidmar nedavno sklepala, da je bil Toting nobilitiran šele po 9. decembru 1590.¹⁰² Poplemenitenje je bilo (ne le) v 16. stoletju cilj vseh, ki so v življenju uspeli, ki so želeli kaj veljati ali so jih mikali stanovski privilegiji. Predpogoj so bili ustrezni predniki, dohodki od nepremičnin, primerno premoženje ter ustrezne zasluge za deželo, vladarja ali dinastijo. Priložnost za pridobitev večine naštetega so v 16. stoletju nudile vojne z Osmani, zlasti pa deželna in državna uprava ter nekatere gospodarske panoge.¹⁰³

Največja posest, ki jo je Benedikt pridobil, je bilo gospostvo Majšperk. Ven-

¹⁰¹ Odtis je slab, a najbrž gre za monogram iz črk T in B. Za razmislek in posredovanje fotografije dokumenta se zahvaljujem Poloni Vidmar.

¹⁰² Polona Vidmar, "Protestantski nagrobniki z betnavskega pokopališča", v: *Dvorec Betnava*, ur. Miha Preinfalk, Franci Lazarini (Ljubljana, 2018), str. 329 (dalje: Vidmar, "Protestantski nagrobniki").

¹⁰³ Maja Žvanut, "To ie moia uola. Po sledih nekega testamenta iz 17. stoletja", *Zgodovinski časopis* 52 (1998), str. 490–491.

dar je grad s pripadajočo posestjo zgolj zakupil,¹⁰⁴ kot kaže, od Valentina in Sigmunda Friderika baronov Lambergov,¹⁰⁵ verjetno najkasneje leta 1589, ko naj bi bile izpričane tudi edine večje prezidave gradu.¹⁰⁶ Letnici ali še starejšim v prid govori tudi, da se je Benedikt 12. junija 1589 ponudil poravnati davčne zaostanke kaplanije sv. Miklavža v Majšperku,¹⁰⁷ nad katero je gospostvo Majšperk imelo patronat.¹⁰⁸ Gospostvo naj bi bilo sicer le še senca nekdanje veličine, ker so si ga po smrti Jošta barona Lamberga leta 1570, (tudi) v skladu z delitveno pogodbo iz leta 1568,¹⁰⁹ razdelili njegovi sinovi, ki so delitev posesti kasneje še nadaljevali.¹¹⁰ Enkrat po letu 1570 so Lambergi iz gospostva izločili gospostvo Spodnji Majšperk, ki so ga najkasneje leta 1588 že upravljali z istoimenskega dvora v Apačah na Dravskem polju.¹¹¹

Letnica 1589, ki je bržčas povezana z Benediktovim zakupom vsem delitvam navkljub še zmeraj zelo dragocenega¹¹² gospostva, kaže, da sta mu pri zakupu morda pomagala tudi njegova premožna zeta. Leto poprej je Toman Zipnikh postal član družine, Hieronim Zunggo pa je zakupil samoborski rudnik bakra. A zgolj na podlagi zakupa gospostva Benedikt ni mogel zaprositi za plemiški naziv.

Za nobilitacijo in potrditev plemiškega grba je Benedikt zaprosil Karlovega nečaka, Rudolfa II., svetega rimskega cesarja ter nosilca kron sv. Vavca in sv. Štefana. Benedikt se je skliceval na svoje zvesto služenje habsburški dinastiji, tako v spopadih na Madžarskem kot drugod, prošnjo za plemiški naslov zase in za svoje zakonske dediče pa je utemeljil še z željo, da bi lahko svoje, na ozemlju madžarske krone ležeče plemiške posesti posedoval, ne da bi mu jih kdo oporekal.¹¹³

¹⁰⁴ StLA, LA, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospostva Majšperk, 29. december 1604.

¹⁰⁵ Prim. StLA, LA, LR 322/9 Gritscher, Potrdilo v zadevi dedičev Marije Gritscher proti Maksimilijanu baronu Lambergu, 12. junij 1642.

¹⁰⁶ Ivan Stopar, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji 1: območje Maribora in Ptuja* (Ljubljana, 1990), str. 71 (dalje: Stopar, *Grajske stavbe*).

¹⁰⁷ S ponudbo ni uspel, ker se je plačilo že pred njim ponudil poravnati nekdo drug (StLA, LA, Registratur, Buch 218, Registraturno-ekspeditna knjiga za leto 1589, fol. 108r).

¹⁰⁸ StLA, LA, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospostva Majšperk, 29. december 1604.

¹⁰⁹ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 19.

¹¹⁰ Jože Koropec, "Srednjeveški Majšperk", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 41=NV6, št. 1 (1970), str. 20.

¹¹¹ Mlinarič, *GZM* 34, [1]588, marec 25., Apače (na Dravskem polju), str. 73; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 102.

¹¹² StLA, LA, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospostva Majšperk, 29. december 1604.

¹¹³ *Die Röm. Kay. auch zu Hungern vnd Bebaime etc. Kün. Mt. vnsern allergenedigisten berrn, bittet Andre Totting [n. heißt Benedikt] von Petaw in Steyr, biemit alleruñderthenigist, Jr Kay. Mt. geruechen Jme vñ seinen Eblichen leibs Erben, Jñ ansehung seiner dem hochlöblichen Haus Österreich, so wol in Hungerischen Kriegswesen, als auch sonst an andern orten, erzaigten getrewen dienst, vñ damit Er seine erkauffte vñ in der Cron Hungern ligende Adeliche Güetter, desto pesser vñ ruebiger besitzen*

Katere so te posesti bile in kje so ležale, zaenkrat ostaja neznan. Verjetno je šlo le za kakšno (opustelo) vas ali par (opuščenih) kmetij, a za pridobitev plemiškega naziva je zadostovalo. Benedikt je torej najbrž bil armalist, del velike množice nižjeplemiških malih ali drobnih posestnikov, katerih število je v deželah svetoš Stefanske krone v zgodnjem novem veku nenehno raslo.¹¹⁴

Rudolf je Benediktu naziv in grb odobril 16. januarja 1590,¹¹⁵ vendar je poplemenitev veljala zgolj v deželah svetoš Stefanske krone, v cesarstvu pa je Benedikt do smrti ostal meščan—in zato je omenjeno zadolžnico za Betnavo pečatil s pečatom z meščanskim znamenjem.

Plemiški grb Benedikta Tottinga (glej sliko) je bil vertikalno razdeljen, na desni strani je bil zlat oziroma rumen grifon na modrem polju, ki ga je morda prevzel iz grba Anine družine,¹¹⁶ na horizontalno razpolovljeni levi strani pa polovična škarnica, usmerjena proti sredini grba;¹¹⁷ zgornja polovica škarnice je bila srebrna oziroma bela na rubinastem oziroma rdečem polju, spodaj pa rubinasta na srebrnem polju. Grb je bil okrašen z odprtim (plemiškim) turnirskim šlemom s kraljevo krono in perjanico, ki je bila zlato-modra na desni in srebrno-rubinasta na levi strani šlema. Iz krone se je vzpenjal polovični zlat grifon, obdan z razprtimi orlovskimi krili; desno je bilo v zgornji polovici srebrno in v spodnji rubinasto, levo pa obratno.¹¹⁸

Benediktova prošnja in odobritev le-te vsebujeta vpadljivo napako, ki so jo pisarji sicer popravili. Kot prosilec sprva namreč ni bil zabeležen Benedikt, temveč njegov sin Andrej. Je morda prošnjo v Pragi oddal namesto očeta? Mogoče se je v tedanji cesarski prestolnici mudil poslovno ali na poti na katero od univerz, kjer so se izobraževali sinovi notranjeavstrijskih protestantov, če ni študiral kar na Češkem. To bi pomenilo, da je bil leta 1589 ali 1590 star vsaj 11 ali 12 let,¹¹⁹ torej rojen najhitreje okoli leta 1577. Če pa je bil v Pragi na poslovni poti (v spremstvu), bi moral biti star vsaj 14 ali 15 let, torej rojen najhitreje okoli leta 1574.

möge, bier- undten gestelt Adelich Wappen, gegen betzalung der Tax, allernedigist zubewilligen. Das will vmb Jr Kay. Mt. Er, sambt gemelten seinen Erben, Yederzeit allergehorsamists fleiß zuuerdienen vngespart sein (OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 427.37, Nobilitacija Andreja oz. Benedikta Tottinga s Ptuja na Štajerskem, 16. januar 1590, Praga).

¹¹⁴ Prim. Andrej Hozjan, "Štirikrat naj dokumenti iz prekmurske novoveške zgodovine", *Analiz PAZU* 3 (2013), str. 44–50.

¹¹⁵ OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 427.37, Nobilitacija Andreja oz. Benedikta Tottinga s Ptuja na Štajerskem, 16. januar 1590, Praga.

¹¹⁶ Vidmar, "Protestantski nagrobniki", str. 329.

¹¹⁷ Na Benediktovem nagrobniku je škarnica usmerjena stran od sredine grba, pa tudi grifon na grbu je usmerjen na levo, proti grbu njegove žene.

¹¹⁸ OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 427.37, Nobilitacija Andreja oz. Benedikta Tottinga s Ptuja na Štajerskem, 16. januar 1590, Praga.

¹¹⁹ Prim. Ingrid Matschinnegg, *Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500–1630): Regionale und soziale Herkunft - Karrieren - Prosopographie* (doktorska disertacija, tipkopis) (Graz, 1999), str. 319 (dalje: Matschinnegg, *Österreicher als Universitätsbesucher*); Oman, "Reformacija na Ptuj", str. 31.

Grb Benedikta Tottinga (OeStA, AVA, RAA, Allgemeine Reihe 427.37)

Kakor koli, 10. maja 1596 je bil *Andreas Dotting Bettauensis Styris* imatrikuliran na univerzi v Tübingenu, četudi vpis ni bil nujno¹²⁰ njegov prvi. Na znamenito württemberško univerzo je bil sprejet istega dne kot Johann Christoph Gernhard iz Frankovske in Janez Adam pl. Lengheim iz Štajerske. Kaj je Andrej študiral, ni izpričano, kot sin zelo premožnega¹²¹ meščana najbrž pravo. Z naštetimi ali le s Štajercema se je na univerzo vpisal tudi njihov ali njun, morda celo zgolj Andrejev učitelj (*praecedentium praeceptor*), Leonhard Bruno iz Neuburga; neznano katerega, krajev s tem imenom je več.¹²²

Smrt

Sinovega študija v Tübingenu Benedikt Totting ni doživel. Umrl je leta 1591, star najbrž vsaj okoli šestdeset let. Pokopali so ga na Betnavi, na pokopališču Dravskopoljskega okraja A.V. Pogreba, morda pa tudi bogoslužja v tamkajšnji leseni cerkvi ali molilnici (*auditorium*), se je ob Benediktovi vdovi in sinovih morebiti¹²³ udeležil še njegov zet s Ptuja, katoliški mestni sodnik Hieronim Zunggo, skoraj gotovo pa njegova žena Ana. Najsi je (že) bila katoličanka, je najbrž vsaj z otroki ob očetovem grobu poslušala pridigo dravskopoljskega predikanta, Korošca Sigmunda Lierzerja, za spremljavo pokojnega s pesmijo pa so poskrbeli sinovi članov okraja, dečki pod vodstvom betnavskega kantorja Wolfganga Sobriusa.¹²⁴ Na pogreb sta iz bolj oddaljenih krajev morda prispela še mag. Ulrik Holzer in Toman Zipnikh z ženama oziroma družinama, nedvomno pa so med pogrebci, bržkone ne glede na konfesionalno pripadnost, bili tudi Benediktovi nekdanji sosede s Ptuja.

Benediktu je njegova vdova na Betnavi kasneje¹²⁵ dala postaviti nagrobnik

¹²⁰ Matschneegg, *Österreicher als Universitätsbesucher*, str. 77.

¹²¹ Za primerjavo: študij teologije, ki je bil cenejši, je v Würtembergu v 16. stoletju stal 200 gld (Rublack, *The Astronomer*, str. 34 in 39).

¹²² Heinrich Hermelink, *Die Matrikeln der Universität Tübingen, Erster Band: Die Matrikeln von 1477–1660* (Stuttgart, 1906), str. 727.

¹²³ Junija 1591 sta Zunggo in Marenzi izgubila zakup rudnika pri Samoboru, čeprav sta nižjeavstrijski komori za izogibanje mitninam ipd. dajatvam vnaprej plačala 2.000 gld, zato je Hieronim v času tastovega pogreba mogoče urejal zadeve v Gradcu ali na Hrvaškem. Rudarji so trgovcema dotlej nakopali rude za ogromnih 664 ton bakra, ki sta ga, gotovo za bajne dobičke, večidel prodala v italijanske dežele. Kljub izgubi zakupa je Zunggo očitno ostal med glavnimi izvozniki bakra, nakar si je zakup rudnika in talilnice povrnil v letih 1596/97 in ga obdržal še vsaj deset let (Budak, "Rudnik", str. 85–86; Pickl, "Pomen Ptuja", str. 480).

¹²⁴ Oman, "Cerkveno in šolsko središče", str. 76 in 88.

¹²⁵ Orožnova domneva, da je bil nagrobnik izdelan leta 1601 (*Bisthum Lavant*, str. 37), kar je povzel tudi Emilijan Cevc (*Kiparstvo na Slovenskem med gotiko in barokom* (Ljubljana, 1981), str. 134), je posledica zanj(u) očitno nečitljivega zapisa, saj ni izpričana ne na epitafu ne v drugih virih. Upoštevati je treba, da je bil epitaf dolgo v precej slabšem stanju, kot je danes, po ustrezni restavraciji. Seveda pa je možno, da je nastal šele po uničenju betnavskega pokopališča januarja 1600 in je bil postavljen

Nagrobnik Benedikta Tottinga (Thoting) s pokopališča na Betnavi (hrani Pokrajinski muzej Maribor)

na kmalu zatem vzpostavljenem zasebnem pokopališču oziroma v posebni zasebni kapeli družine Herberstein na Betnavi, ki je morda stala na nekdanjem pokopališču (Oman, "Cerkveno in šolsko središče", str. 105; prim. Igor Sapač, "Arhitekturnozgodovinski oris dvorca Betnava", v: *Dvorec Betnava*,

(glej sliko), ki nosi njuna plemiška grba. Nagrobnik je danes del stalne razstave¹²⁶ Pokrajinskega muzeja Maribor. Nanj je Ana dala zapisati:

Tukaj v Gospodu Bogu počiva plemeniti in stanovitni pokojni gospod Benedik[t] Thoting [sic], ki je blažen usnul v Bogu 24. dne junija [15]91. leta. Vsemogočni Bog, nakloni mu in vsem nam v Kristusa verujočim veselo vstajenje v večnem življenju, amen. Ta epitaf je dala narediti in postaviti njegova vdova, plemenita in častnokrepostna gospa Ana Totting, rojena Strusniger, obema in tukajšnjim v večem in blažen spomin.¹²⁷

Ana je Benediktu morda bila iskreno vdana, saj se, čeprav ga je preživela za več kot četrto stoletje, ni več poročila, kljub temu, da so zlasti luterani hitro vnovično poroko zagovarjali kot nadvse primerno in Bogu všečno.¹²⁸ Sicer se zdi verjetnejše, da se je poroki ognila, ker si je zgolj (ali hkrati) želela bolj samostojnega življenja, navsezadnje se je, enako kot njena sestra Marija, izkazala za precej neodvisno žensko. Določena mera neodvisnosti je sicer bila zlasti od žena trgovcev in nižjih plemkinj zmeraj pričakovana, saj so morale znati same skrbeti najmanj za vodenje hišnega gospodarstva, sploh v času moževe odsotnosti.¹²⁹

V oporoki je Benedikt vse svoje premoženje ter posesti zapustil sinovoma Andreju in Adamu ter jima, ker sta bila še mladoletna, za skrbnico določil njuno mati; očetoval jima je morda Hieronim Zunggo, ki je vdovi pomagal vsaj pri vodenju gospodstva Majšperk. Benedikt je nadalje svojemu najstarejšemu vnuku, Adamu Zunggu, ki je bil tedaj star največ petnajst let, zapustil 500 renških goldinarjev, imetje v enaki vrednosti pa naj bi v primeru, če bi preživela svoja sinova, podedovala tudi Ana Totting. Ostala določila niso znana, z določeno rezervo pa velja jemati tudi naštetja, saj so bila podana v sicer zavrnjeni tožbi za Benediktovo oziroma Anino dediščino. Dediči so se glede Benediktove oporoke sporazumeli poldrugo leto po njegovi smrti, 4. februarja 1593: Marjeta Holzer (19. januarja), Ana Zunggo in Katarina Zipnikh (oziroma njihovi možje)

ur. Miha Preinfalk, Franci Lazarini (Ljubljana, 2018), str. 232). Za umetnostnozgodovinsko analizo epitafa glej: Vidmar, "Protestantski nagrobniki", str. 327 in 330.

¹²⁶ Muzej je nagrobnik, ki je bil dolgo časa vžidan v vhodni veži dvorca Betnava, pridobil leta 1966. Od leta 2009 je del stalne razstave *Med bliščem in bedo srednjega veka* v pritličju grajske bastije (Valentina Bevc Varl, "Premična dediščina iz dvorca Betnava in njegove neposredne bližine v Pokrajinskem muzeju Maribor", v: *Dvorec Betnava*, ur. Miha Preinfalk, Franci Lazarini (Ljubljana, 2018), str. 429).

¹²⁷ HIE RVET IN GOTT DEM HERRN DER EDL / VND VEST HERR BENEDIC THOTING G WELIC / HER IM GOTT SALIGKHLICHEN ENT-SCHLAFEN / IST DEN 24 TAG IVNVS DES 91 IARS DER AL / MECHTIG GOTT VERLEICH IME VND VNS AL / LEN CHRISTGLAIWIGEM AIN FROLICHE AVF / FERSTEHING ZVM EWIGEN LEWEN AMEN. / DISES EPITAFIVM HATT MACHEN VND AVF / ERICHTEN LASSEN SEIN NACHGELASNE WIT / TIW DIE EDL VND ERNTHVGHENTHAFTE / FRAY ANA TOTTINGIN AIN GEPORNE STR / VSNIGERIN INEN BADEN SAMBT DEN HERIG / EN ZV AINER EWIGEN GEDACHTNVS G.

¹²⁸ Sonja Domröse, *Frauen der Reformationszeit: gelebrt, mutig und glaubensfest* (Göttingen, 2014), str. 147 (dalje: Domröse, *Frauen der Reformationszeit*).

¹²⁹ Asch, *Europäischer Adel*, str. 108–109.

so se ob izplačilu svojih deležev odpovedale preostali očetovi in materini zapuščini, četudi to ni bil dejanski konec zadeve.¹³⁰

Majšperška gospa

Dokler ni ovdovela, se Ana Totting poimensko ne pojavi v virih, tudi v Majšperku je prvič izpričana šele 9. novembra 1597.¹³¹ Podporo pri vodenju gospodstva je imela v zetu Hieronimu Zunggu, formalno morda od 18. februarja 1598, ko sta Zunggo in lastnik dvora Spodnji Majšperk, Viljem baron Lamberg s Črnela, Jabel in Majšperka, sklenila nek dogovor glede dvora Zgornji Majšperk. Kaže, da je Viljem po Benediktovi smrti vsaj del obsežnega gospodstva terjal nazaj, saj je nižjeavstrijska vlada v Gradcu 1. julija 1605 izdala sklep v nekem sporu med njim in Ano.¹³² Pol leta zatem, 4. februarja 1606, je vdova za grad s pripadajočo posestjo le prejela deželno ščitno pismo,¹³³ leta 1610 pa še fevdno; zakupnica je postala lastnica. Pri tem ji je najverjetneje pomagal dotlej že nobilitirani¹³⁴ Zunggo (tudi njegova nobilitacija je veljala le na Madžarskem), ki je v nekem sporu že leta 1607 pričal zoper barona Lamberga, a ne nujno v zvezi z Ano, saj je imel stike z baronom tudi sicer.¹³⁵

¹³⁰ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottinga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621; prav tam, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 62–66 in 69.

¹³¹ Mlinarič, *GZM 34*, Obračunska knjiga 1588–1598 (1600), str. 67.

¹³² StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 13.

¹³³ StLA, KPA, HFA, Plösch von Pogled, Familie, Ferdinand II. podeli utrdbo Majšperk s pripadajočo posestjo Maksimilijanu pl. Plöschu s Pogleda, 13. julij 1626, Gradec (kopija).

¹³⁴ Zaradi njegovih zaslug za dinastijo in kraljevo komoro (tj. s samoborskim rudnikom in izvozom bakra), je Rudolf II., kot nosilec krone sv. Štefana, 6. avgusta 1599 Hieronima Zungga dvignil v plemiški stan in mu izboljšal grb. Dotlej je bil Zunggov grb v sredi horizontalno razdeljen: na zgornji polovici je bil na rumeni oziroma zlati podlagi črn orel z razširjenimi krili, na spodnji pa na (lazurno) modri podlagi črna gora s tremi vrhovi. Na zadnjem (levem) vrhu je stal bel kozel v skoku z iztegnjenimi prednjimi nogami in rdečimi rogovi, na prvem (desnem) pa (zelen) list praproti jelenov jezik (tj. *Asplenium scolopendrium*); gre za t. i. govoreči grb, saj je jezik v nemščini *die Zunge*. Nad ščitom je bil šlem (*stechhelm*) s kraljevo krono z rdeče-belo perjanico na levi in modro-zlato na desni, enako kot na grbu Tottingov. Iz krone se je vzpenjal polovični bel kozel z iztegnjenimi prednjimi nogami in rdečimi rogovi. Z izboljšavo grba ob nobilitaciji je bil le-ta kvadriran, s podobo z orlom desno zgoraj in levo spodaj ter podobo s kozlom in praprotjo levo zgoraj in desno spodaj. Prejšnji šlem je zamenjal odprt plemiški turnirski šlem s kraljevo krono in perjanico. Beli kozel, ki se je vzpenjal iz krone, je bil odtlej obdan z razprtimi orlovskimi krili; desno je bilo v zgornji polovici modro in v spodnji zlato, levo pa zgoraj belo ter spodaj rdeče (OeStA, AVA, Adelsarchiv, RAA, Allgemeine Reihe 474.1, Izboljšava grba in nobilitacija za Hieronima Zungga, 6. avgust 1599, Praga). Dokumenti so v arhivu vodeni pod napačnim priimkom (Zungger) in letnico izstavitve (1566). Za posredovanje fotografij dokumentov se zahvaljujem Matjažu Grahorniku.

¹³⁵ StLA, LA, LR 589/3 Lamberg, Inventar za dvor Spodnji Majšperk Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka, 21. marec 1617, Majšperk, Popis listin: št. 41, 54, 60, 83 in 86.

Grad Majšperk (Georg Matthäus Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae* (Graz, 1681))

V sporu za grad in gospostvo Majšperk je Ana Totting dala oboje pred koncem leta 1604 oceniti. Cenitev so opravili bolj ali manj znani podravski protestanti: Wolf Dietrich pl. Idunspeug, lastnik Draneka Toman St(r)eibl,¹³⁶ ter v Mariboru živeča deželnostanovska uslužbenca Franc Lang¹³⁷ in Mihael Näglitsch (Naglič),¹³⁸ katerega je ob zaključku cenitve, 29. decembra 1604, zamenjal neki Gregor Seidtlinger.¹³⁹

Obsežno posest so ocenili na zavidanja vrednih 20.788 gld, od tega grad z obzidjem in zidano konjušnico pred utrdbo na 2.800 gld. V gradu ni bilo več lastnine baronov Lambergov, razen nekaj orožja: 14 kavljastih pušk vrednih po goldinar, dva topiča na kolesih, skupaj vredna 50 gld, in železni možnar, ocenjen na 6 gld. H gradu sta sodili dve pristavi, od katerih je ena ležala pod njim (ocenjena na 1.417 gld), druga, v slabšem stanju, pa v bližnjih Podložah (ocenjena na 970 gld). K pristavam so sodile zidana klet, lesena kašča, razmajana staja, desetine prosta (tj. dominikalna) polja, senožeti, ribnik, štirje zeliščni

¹³⁶ Oman, "Reformacija na Ptuj", str. 35.

¹³⁷ O njem glej: Žiga Oman, *Dokumenti o reformaciji in protireformaciji v Mariboru 1589–1607: kritična objava arhivskih dokumentov*, Gradivo za zgodovino Maribora, XXXVII. zvezek. (Maribor, 2012), št. GZM 37/46, str. 90, op. 318.

¹³⁸ O njem: prav tam, št. GZM 37/49, str. 93, op. 327.

¹³⁹ StLA, LA, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospostva Majšperk, 29. december 1604.

vrtovi in majhen sadovnjak. H gradu je sodilo tudi sedem gornine in desetine prostih vinogradov, v skupni vrednosti 390 gld, štirje gaji in trinajst gozdov, od tega en velik jelšín, sicer pa hrastovi in bukovi; v enem je raslo tudi več brez. Zakupnica je v vseh imela pravico do lova, ki je bil ocenjen na 300 gld. Ana je v zakupu imela tudi k Majšperku sodeče deželjsko sodišče ocenjeno na 500 gld. Gospodstvu sta pripadala še odvetništvo (*Vogtei*) in patronat nad cerkvijo sv. Miklavža pod Majšperkom, h kateri je sprva, kot kaže, sodilo dvanajst, leta 1604 pa osem podložnikov in še sedem k oltarju Naše Gospe, ki so živeli pri Žetalah; navedeno je bilo ocenjeno na 300 gld. Nadalje je h gradu sodil na skupaj 550 gld ocenjen ribolov v Dravinji, Polskavi in drugih vodah po Dravskem polju, iz katerih so bili podložniki letno dolžni tudi dva tisoč potočnih rakov (sprva 1.700). Kasneje je Ana nekje imela v zakupu tudi ribolov na večje število piškurjev, ki so v viru zabeleženi v slovenščini: *piskhorn*.¹⁴⁰ Donos njiv, zlasti prosa, ki so sodile k Majšperku, je bil ocenjen na 1.014 gld, desetina¹⁴¹ pa na 306 gld. Gornine je gospodstvo po urbarju pričakovalo devet štrtinov in 12 veder, ocenjene na 1.000 gld, vinske desetine pa še za poltretji štrtin, ocenjene na 250 gld. Činž po urbarju je bil ovrednoten na 2.216 gld, kar so ga bili dolžni tuji podložniki, zlasti samostana dominikank v Studenicah, pa na 455 gld. Oddaja pšenice, rži, ovsa in prosa po urbarju je bila ocenjena 1.743 gld, male dajatve v kopunih, kokoših, čehuljah prediva, jajcih, jagnjetu in kozličku pa na 365 gld.¹⁴²

Kljub pridobitvi (Zgornjega) Majšperka v fevd, Aninih sporov z baroni Lambergi ni bilo konec. Vendar ni bila v sporih zgolj z Lambergi, denimo z dediči Sigmunda Friderika za visok znesek 8.589 gld, in s sosedo gospodstva, temveč tudi z dolžniki in upniki le-tega, ki jih je "prevzela" od prejšnjih lastnikov. Med njenimi nasprotniki so se tako znašli ptujski minoritski samostan, Jurij Sigmund gospod Stubenberg, protestantski lastnik gospodstva Ravno polje,¹⁴³ zaradi meja deželskih sodišč ter mesto Slovenska Bistrica zaradi gmajne Naraplje pri Majšperku.¹⁴⁴

Ob izdelavi "inventarja pokojne plemenite gospe Ane Totting z Majšperka", ki sta ga 28. aprila 1621 sestavila Hans pl. Prag¹⁴⁵ in Maksimilijan pl. Plösch s

¹⁴⁰ StLA, LA, LR 589/3 Lamberg, Notica v zadevi gospe Ane Totting proti Viljemu baronu Lambergu s Črnela, Jabel in Majšperka zaradi ribolova, 15. junij 1610. Prim. Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar* (Ljubljana, 1997), str. 446.

¹⁴¹ Del žitne desetine je Ana imela v šikolah na Dravskem polju (PAM, Zbirka listin, št. 489, Kupoprodajna pogodba Wolfa Viljema barona Herbersteina za žitno desetino v šikolah, 25. julij 1613).

¹⁴² StLA, LA, LR 686/1 Mannsperg, Cenitev gospodstva Majšperk, 29. december 1604.

¹⁴³ Maja Toš, "Kako so vurbereški Stubenbergi zaznamovali svoj življenjski prostor", *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 64, št. 2 (2016), str. 159.

¹⁴⁴ STLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 26 in 57–58.

¹⁴⁵ Lastnik gospodstva Gromperk in sin (Jože Koropec, "Srednjeveška Gromberška gosposčina", *Zgodovinski časopis* 23, št. 3–4, (1969), str. 280) tedaj že pokojnega Krištofa pl. Praga, nekdanjega (so) inšpektorja cerkvenega in šolskega središča na Betnavi (Oman, "Cerkveno in šolsko središče", str. 80).

Pogleda oziroma njun pisar, so na gradu ostali 203 gld 20 kr gotovine, skupaj za 10,5 funtov in 4,5 lotov srebrnine, štirje kosi ženskih oblačil, precej posteljnine in platna, devet medeninastih svečnikov, za tri cente in deset funtov cinaste posode ter nekaj bakrene in železne za kuho in peko; pomenljiv bi bil podatek, koliko, če sploh kaj, notranje opreme gradu je prišlo iz meščanskih hiš Tottin-
gov na Ptuju. Na gradu je bilo še za dva centa in 43 funtov volne, vredne 36 gld 27 kr (15 gld za cent) ter 73 štrtinov vina, od tega štirje starega, in šest sodčkov kisa. Žita je gospostvo imelo 1.292 korcev pšenice na Ptuju, sicer pa 400 korcev mešanega žita (*weisgemischt*), sto korcev ajde, pet velikih šoberjev nemlatene-
ga žita (200 korcev) in šober pšenice (40 korcev). Masti in slanine je bilo za dva centa in 40 funtov. Nadalje so h gradu sodili štirje kočijaški konji s tovrnimi
sedli in opremo, osem volov, trije biki, 34 krav, še 14 glav drobince in goveda na pristavi v Podložah, drugod pa še bika, 14 telet, 47 koz, 140 ovac in 80 prašičev. Med razno grajsko opremo je inventar beležil eno preprosto (*khobel wagen*)
in eno majhno kočijo, na eni od pristav še voza, na Majšperku pa še 13 skrinj za oblačila, štiri za splošno rabo (*allwahr*) ter eno železno za denar. Nadalje 21
postelj, 12 miz, 12 velikih in 13 majhnih z lanom prevlečenih stolov, štiri mreže za lov na zajce, stensko uro, veliko *studier* tehtnico, ki je stehala do tri cente in
eno malo, 30 vatlov špalirja, nabitega na steno v spodnji sobi, ter pet obdelanih kravjih kož. Od orožja in vojaške opreme sta na gradu bila topiča na kolesih in
železni možnar, 16 kavljastih pušk, *gefaste vnd vngefaste*, osem sabelj, tri puške in strelski oblačili, torej večidel stara lamberska oprema.¹⁴⁶

Krivoverka

Ana Totting je bila zgodovinopisju doslej znana predvsem kot ovira protire-
formacijskim prizadevanjem Karlovega sina, nadvojvoda Ferdinanda II. Kljub
množičnim spreobrnitvam protestantskega meščanstva pred verskimi komisi-
jami in njihovimi številčnimi oboroženimi spremstvi med letoma 1598 in 1600,
so bile konverzije pogosto neiskrene. Že v prvih letih 17. stoletja so cerkvene in
deželnoknežje oblasti tudi na Ptuju znova beležile javno izpričane protestante,
zlasti pa protestantke, čeprav v manjšem številu kot poprej.¹⁴⁷ Njihov obstoj je,
kot marsikje v Evropi, lajšala bližina konfesionalno-politične meje.¹⁴⁸ Čeprav
se je tega deželni knez zavedal in že leta 1603 prepovedal obisk protestantskih

¹⁴⁶ StLA, LAA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621. Prag in Plösch sta bila komisarja po nalogu štajerskega ogradnega sodišča, inventar je sestavil njun pisar.

¹⁴⁷ Oman, "Reformacija na Ptuju", str. 34–39.

¹⁴⁸ Kaplan, *Divided by Faith*, str. 144–171

bogoslužij in pouka v deželah svetoštetfanske krone,¹⁴⁹ so štajerski evangeličani ukazu kljubovali več desetletij.¹⁵⁰

Obenem pa so lahko skrivna bogoslužja in pouk še dolgo obiskovali tudi ponekod v domači deželi. Med njimi šolo, ki jo je na Ptuju vsaj v zgodnjem 17. stoletju vzdrževala Ana Totting in v kateri je "več deklet lutrovsko vzgajala, med njimi mnoge meščanske hčere". Šolo je formalno sicer vodil neki Wagmeister, ki se je pred deželnotknežjimi vizitatorji leta 1610 izkazal kot pravoveren katolik. Četudi bi se bil zgolj pretvarjal, primer kaže na dolgo preživetje medkonfesionalnega sobivanja v mestu. Obstoj šole, ki je bila na Ptuju, kot kaže, javna skrivnost, so očitno omogočale sosedske, poklicne, stanovske in sorodstvene vezi, ki so jih Tottingi v mestu imeli tudi s katoliki. Če Ana Zunggo ni bila katoličanka, morda pa tudi sicer, ali sprta z mačeho, bi lahko bile med učenkami "skrivne šole" (*Winkelschule*) tudi njene morebitne hčere ali vnukinje. Čeprav je deželni knez prvi ukaz za zaprtje šole izdal leta 1603, je ta, z očitno potuho vsaj nominalno sicer katoliških mestnih oblasti, delovala vsaj do konca leta 1611 ali celo do februarja naslednjega leta, nakar naj bi *ketzerische exercitia* do smrti Ane Totting potekale na gradu Majšperk, kot naj bi bilo "znano po vsem svetu".¹⁵¹

Vdova se je vse do smrti vsaj občasno še mudila na Ptuju, kjer je imela hišo;¹⁵² kot *instructrix puellarum*¹⁵³ in javno izpričano protestantko sta jo zabeležili vizitaciji v letih 1610 in 1617. Na podložnike v Majšperku očitno ni imela konfesionalnega vpliva. Duhovno oskrbo je bržčas prejela onstran madžarske meje, najbrž v Prekmurju ali Medmurju, morda pa še od kakšnega kriptopredikanta, četudi je v Podravju izpričan šele desetletje po njeni smrti.¹⁵⁴ Bržkone ni bil edini ali pa se je lažje skrival po lokalnih plemiških sedežih, vsaj do začetka izгона protestantskega plemstva leta 1628. Hkrati je protestantsko načelo duhovništva vseh vernikov¹⁵⁵ Ani omogočalo, da je duhovno oskrbo prejela od sovernikov ali celo sovernic¹⁵⁶.

¹⁴⁹ Arno Strohmeier, *Svoboda politike in moč vere: študije o politični kulturi deželnih stanov habsburške monarhije v času verskih vrenj (ok. 1550–ok. 1650)* (Ljubljana, 2011), str. 176.

¹⁵⁰ Pörtner, *The Counter-Reformation*, str. 171.

¹⁵¹ Loserth, *Akten 1600–1637*, št. 1494 in 2488, str. 284 in 828; Winkelmann, "Der Geheimprotestantismus", str. 44, 46–47 in 49.

¹⁵² StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pisanje Marije Gritscher Maksimilijanu pl. Pleschu glede dolgov gospodstva Majšperk, 8. junij 1621.

¹⁵³ Jože Mlinarič, "Prizadevanja sekovskih škofov Martina Brennerja (1585–1615) in Jakoba Eberleina (1615–1633) kot generalnih vikarjev salzburških nadškofov za katoliško versko prenovo na štajerskem v luči protokolov 1585–1614 in vizitacijskih zapisnikov iz 1607, 1608 in 1617–1619", *Acta ecclesiastica Sloveniae* 5 (1983), str. 103.

¹⁵⁴ Winkelmann, "Der Geheimprotestantismus", str. 42–43; Matej Slekovec, *Škofija in naddubovnja v Ptuiju: zgodovinska črtica* (Maribor, 1889), str. 95.

¹⁵⁵ Marko Kerševan, "Protestantizem kot vprašanje nove/drugačne krščanske zavesti na Slovenskem (v različnih socialnih okoljih)", v: *450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem: prispevki s posvetovanja ob 450. obletnici izida Trubarjevega Catechisma in Abecedaria*, Ljubljana, 23. in 24. november 2000, ur. Marko Kerševan (Ljubljana, 2001), str. 181–182.

¹⁵⁶ Anonimno poročilo je konec leta 1615 ali v začetku naslednjega ptujsko meščanko Magdaleno Schauer

Izumrtje

Benediktovo upanje na nadaljevanje rodu, ki mu ga je moralo vzbuditi rojstvo sinov in ga odraža njegova oporoka, se ni izpolnilo. Andrej Totting naj bi umrl še preden je postal polnoleten, enkrat med letoma 1596 in 1604, Adam, najbrž rojen okoli 6. junija 1589, saj naj bi na binkošti leta 1604 dopolnil 15 let ter s tem postal *vogtbar*, pa je bil slaboten otrok. V sporu za Anino dediščino so Benediktovi hčere in vnuki, na čelu z Adamom Zunggom, pokojni mačehi celo očitali, da naj bi mlajšega sina, kljub njegovi bolezni, za šest mesecev poslala nekam v nemške dežele cesarstva, še prej pa z njim 29. aprila 1604 sklenila oporoko. Najverjetneje sina v tujino ni poslala zaradi brezsrčnosti, na katero so aludirali tožniki, temveč da bi si bolehní Adam lahko opomogel od zraka Spodnje Štajerske, ki je v 16. stoletju veljal za še posebej pripravnega za širitev raznih kužnih bolezni.¹⁵⁷ Tožniki so se spotaknili predvsem ob to, da je Adam v oporoki mater določil za edino dedinjo, v primeru njene smrti pa njeno sestro Marijo Gritscher ter nečakinjo Ano oziroma Suzano Grübner, katerima naj bi zapustil še po 1.000 gld. Adam se je sicer vrnil domov, nakar naj bi ga mati poročila, a je zaradi bolezni umrl, še preden je lahko zaplodil potomstvo. Nekaj pred njegovo smrtjo naj bi ga mati nato prisilila, da je v novi oporoki 14. aprila 1614 vse premoženje in posest zapustil njej, če bi umrla, pa njeni sestri Mariji; svoji poimensko neznani nevesti ali sorodnikom po očetovi strani očitno ni zapustil ničesar.¹⁵⁸

Seveda je možno, da so obtožbe zoper pokojno Ano Totting kot kruto preračunljivko držale vsaj do neke mere, a so bile gotovo vsaj deloma pretirane, kot je bilo v sodnih sporih običajno. Nasprotnika je veljalo očrniti (četudi posmrtno), da se je bil (dedič) prisiljen čim prej in čim ugodneje poravnati. To taktiko so Benediktovi dediči znova ubrali leta 1623, ko jih je zastopal jezuit Hieronim Zunggo ml., in Marijo Gritscher obtožili, da je grad Majšperk za šest tednov zasedla z oboroženo silo.¹⁵⁹ Ker ravnanje, ki je bilo v deželi pravnoformalno "najstrožje prepovedano",¹⁶⁰ v ostalih virih ni izpričano, je bila obtožba

obtožilo, da je *der lutherischen Weiber Predicantin* (Winkelmann, "Der Geheimprotestantismus", str. 49), kar bi bilo zelo neobičajno (prim. Domröse, *Frauen der Reformationszeit*, str. 51 in 141), četudi je držalo.

¹⁵⁷ Matthäus Merian, *Topographia Provinciarum Austriacarum, Austriae, Styriae, Carinthiae, Carniolae* [...] (Frankfurt am Main, 1679), str. 37, https://de.wikisource.org/wiki/Topographia_Provinciarum_Austriacarum, pridobljeno: 7. 10. 2018.

¹⁵⁸ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pritožba otrok in vnukov Benedikta Tottunga čez Marijo Gritscher pri sv. rimskem cesarju Ferdinandu II., 1621.

¹⁵⁹ StLA, LR 1515, Odgovor v zadevi Zunggovih dedičev zoper Marijo Gritscher, 13. januar 1624 (prepis).

¹⁶⁰ Navzlic normativnim prepovedim je bolj ali manj omejeno nasilje še globoko v zgodnji novi vek po vsej Evropi ostalo legitimno sredstvo reševanja sporov, komplementarno sodni poti (prim. Christian Wieland, *Nach der Fehde – Studien zur Interaktion von Adel und Rechtssystem am Beginn der Neuzeit*:

bržčas le taktična, sovražnost pa se je vodila zlasti v okviru sodnih procesov in ni eskalirala v nasilje. Vsekakor pa tožba kaže na obstoj resnih notranjedružinskih konfliktov, ki so navsezadnje privedli do Anine odločitve, da je za sinovi oziroma svoji naslednici izbrala svojo sestro in nečakinjo, namesto katerega od moževih vnukov. Mogoče je po Hieronimovi smrti v družini prišlo tudi do konfesionalnih razprtij, a ker v tožbi ni bila izpostavljena Anina veroizpoved temveč domnevna trdosrčnost, je verjetno bila posledica povsem tuzemskih zamer.

Ana Totting sina, ki je verjetno umrl kmalu po oporoki iz leta 1614, ni preživela za več kot tri leta, četudi ni znano kdaj natanko je umrla in kje je bila pokopana. Nadvojvoda Ferdinand II. je 26. januarja 1617 od ptujskega župnika Jakoba Ripscherja in mestnega glavarja Hansa Sigmunda Aichhorna¹⁶¹ še zahteval njen izgon iz dežele v roku 14 dni, a se je "nekatoliške" vdove "usmilil" ter 17. aprila preklical ukaz,¹⁶² nakar naj bi bila Ana 26. septembra že omenjena kot pokojna.¹⁶³ Zapis v inventarju, po katerem naj bi živela še leta 1620, ko naj bi na jurjevo s Sebastijanom baronom Lambergom sklenila poravnavo za sporni mlin v Slapah,¹⁶⁴ ovrže vir, ki jo že konec oktobra 1618 beleži kot pokojno.¹⁶⁵ Očitno je pisar pri inventarizaciji čez sto listin (popisnih enot je 87, a je bilo precej dokumentov v svežnjih) spregledal, da sta v dokumentih zapisani njeni dedinji.

Epilog na Majšperku

Grad in gospostvo Majšperk sta po Ani Totting nasledili njena sestra Marija Gritscher ter nečakinja Suzana Grübner,¹⁶⁶ ki pa je bila tedaj še otrok. Kaže, da Marija ni kazala večjega interesa za lastništvo dokaj zadolženega, četudi bogatega

Bayern 1500 bis 1600 (Epfendorf an der Neckar, 2014); Stuart Carroll, "From Feud to Enmity", *Acta Histriae* 25, št. 2 (2017), str. 433–444; Darko Darovec, "Fajda med običajem in sodnim procesom: primer krvnega maščevanja v Kopru leta 1686", *Annales: Series historia et sociologia* 28, št. 3 (2018), str. 451–476).

¹⁶¹ Oman, "Reformacija na Ptuju", str. 34–35.

¹⁶² Loserth, *Akten 1600–1637*, št. 2176 in 2198, str. 711 in 717.

¹⁶³ Winkelmann, "Der Geheimpötestantismus", str. 51.

¹⁶⁴ StLA, LA, LR 1327/9 Totting, Inventar pokojne plemenite gospe Ane Totting na Majšperku, 28. april 1621, Popis listin: št. 4–6 in 78–80.

¹⁶⁵ StLA, LA, LR 589/3, Glavni dokazni člen skrbnikov dediščine pokojnega Viljema barona Lamberga s Črnela, Jabel in Majšperka zoper dediče pokojne Ane Totting zaradi žitne desetine, 29. oktober 1618.

¹⁶⁶ Leta 1623, ko je dopolnila 15 let, naj bi se poročila s Pavlom Essichom, a iz tega ni bilo nič. V zakon je stopila šele po 18. maju 1630, omogočila pa se je z Jurijem Fuschkharitschem (Fuškarič), s katerim je imela vsaj hči Ano. Suzana je umrla pred letom 1652 (StLA, LA, LR 322/9 Gritscher, Apelacija dedičev pokojne Marije Gritscher zoper Pavla Essicha, 1652).

gospodstva¹⁶⁷ in vprašanje je, če se je iz Novega mesta sploh kdaj odpravila na Ptuj ali v Majšperk. Inventar Ane Totting je bil aprila leta 1621 spisana z namenom prodaje posesti družinskemu prijatelju oziroma zavezniku Maksimilijanu pl. Plöschu, saj naj bi se za nakup z Marijo dogovoril že 4. junija istega leta, v prisotnosti gospoda Aleksandra Marenzija,¹⁶⁸ cesarskega konjeniškega praporščaka.¹⁶⁹

Dogovor so skoraj sfizile tožbe dedičev Benedikta Tottinga, ki so jih ti sprožili aprila 1621. Čeprav je vsaj prvi poskus že 24. julija istega leta zatrl štajerski deželni upravitelj, so se zadeve zavlekle in po treh letih čakanja na prodajo se je začelo krhati še med Marijo in Maksimilijanom. Podobno kot njena sestra, je bila vdova Gritscher tudi po lastnih besedah nasprotje pregovora, po katerem naj bi "imele ženske dolga krila in kratko pamet" (*lange röckb vnnd kburze sün haben*) ter je obotavljajočemu se Plöschu dala vedeti, da lahko Majšperk ob dobri poroki nasledi tudi njena šestnajstletna nečakinja, s katero še nista sklenili delitvene pogodbe. Naposled so se tožbe Benediktovih vnukov, ki jih je Marija leta 1624 zavrnila kot plod njihove z dolgočasnosti, izkazale za neosnovane. Najkasneje dve leti zatem je Maksimilijan pl. Plösch postal lastnik gradu in gospodstva Majšperk, katerih posest mu je štajerski deželni knez in sveti rimski cesar Ferdinand II. z listino priznal 13. julija 1626.¹⁷⁰

Maksimilijan posesti ni užival dolgo, že jeseni leta 1629 je zabeležen kot pokojen. Enkrat pred koncem tistega septembra je njegov sin Bernard¹⁷¹ prosil

¹⁶⁷ Grad in gospodstvo z vso pripadajočo posestjo, podložniki in premožninami sta bila leta 1621, tj. po začetnem razvrednotenju denarja zaradi tridesetletne vojne (Hans Pirchegger, *Geschichte der Steiermark* (Graz, 1976), str. 190), ocenjena na 47.228 gld 40 kr gld (StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Cenitev Majšperka, s.d.), hkrati pa obremenjena z 21.187 gld dolgov. Od zneska je 5.000 gld odpadlo na dediče Adama Gritscherja, 4.000 gld na Ferdinanda Welzerja, 3.000 gld na Jurija gospoda Stubenberga, po 2.000 gld na Erazma barona Trübenegga in Wolfa Augusta Paradeiserja, 1.000 gld na Barbaro Waltersdorfer, 900 gld na Kristofa Gotthardta, 700 gld na (vdovo) Marjeto Merz iz Maribora, po 500 gld na dediče Hieronima Zungga in od hiše na Ptuj, po 400 gld na cesarskega svetnika Maksimilijana pl. Plöschu ter Mihaela Jakopitscha (Jakopič) itd. (prav tam, Pisanje Marije Gritscher Maksimilijanu pl. Plöschu glede dolgov gospodstva Majšperk, 8. junij 1621).

¹⁶⁸ Morda sin ali kak drug sorodnik Zunggovega sozakupnika samoborskega rudnika, Janeza Aleksandra.

¹⁶⁹ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Apelacija gospe Marije Gritscher zoper Maksimilijana pl. Plöschu glede Majšperka, 1624. Marija je Marenzija obtožila, da je sklenitev pogodbe prespal.

¹⁷⁰ StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Apelacija gospe Marije Gritscher zoper Maksimilijana pl. Plöschu glede Majšperka, 1624; prav tam, Odločba štajerskega deželnega upravitelja v zadevi med Marijo Gritscher in Zunggovimi [sic] dediči, 24. julija 1621, Gradec; StLA, KPA, HFA, Plösch von Pogled, Familie, Ferdinand II. podeli utrdbo Majšperk s pripadajočo posestjo Maksimilijanu pl. Plöschu s Pogleda, 13. julij 1626, Gradec (kopija).

¹⁷¹ Vsaj v začetku leta 1629 je bil topniški poveljnik oziroma stotnik v Heidelbergu. Njegova mati je bila Marjeta, rojena Puecher. Maksimilijan je imel z drugo ženo, Suzano, rojeno gospo Stubenberg, še dva sinova. Enemu je bilo ime Maksimilijan (ml.) in je kasneje nekje postal vrhovni stražmojster (StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Pisanje Maksimilijana pl. Plöschu ml. notranjeavstrijski vladni, 15. februar 1629; prav tam, Posnja Bernarda pl. Plöschu za podelitev gospodstev Pogled in Majšperk, pred 29. septembrom 1629).

za podelitev gradu in gospodstva.¹⁷² Do kdaj je Majšperk ostal¹⁷³ v rokah nekoč s Tottingi povezane družine, bodo pokazale prihodnje raziskave. Enako, koliko sta Tottinga, Marija Gritscher, Plösch ali njihovi nasledniki s svojim ravnanjem prispevali k uporabi majšperških podložnikov, ki so med drugim slovenskim kmečkim uporabi grad Majšperk 7. maja 1635 požgali¹⁷⁴ do tal.

Sklep

Neprimerno bolj kot individualna prizadevanja so večini ljudi v predmoderni dobi uspeh in varnost, na prvem mestu ekonomsko, ki je jamčila tako fizični obstoj kot družbeni položaj, zagotavljala sorodstvena, sosedska in poklicna zaveznitva ter gospodarske strategije, utemeljene na množenju in diverzifikaciji prihodkov ali posesti, četudi še tako majhnih.¹⁷⁵ Preživetvenim strategijam so bile podrejene tudi razne skupinske in individualne identitete, ki so posledično lahko bile precej fluidne, ne zgolj mobilne. V obravnavanem primeru o tem ne pričajo toliko izbire veroizpovedi kot na sorodstvu utemeljeno zavezništvo med protestanti Tottingi in katoliki Zunggi, ki je preživelo še v časih ostrih državnih konfesionalnih pritiskov. Celotako temeljna predmoderna identiteta, kot je bila rodbinska, je lahko bila prilagojena ambicijam, ki naj bi jamčile vzpon in s tem preživetje družine, kot nakazuje priredba rodbinskega imena Strusnikhov.

Benedikt Totting se je negotovosti življenja, ki nikoli ne prizanašajo nikomur, zelo dobro zavedal, zato s porokami svojih hčera ni skušal poskrbeti le za svojo kariero kot tako, temveč je z njo pletel in utrjeval varnostno mrežo za vso (razširjeno) družino, ne nazadnje tudi z nakupi in zakupi raznolike posesti, od posameznih ribnikov do obsežnega zemljiškega gospodstva. Najkasneje s prvo poroko se je Benedikt vključil v gospodarska in sorodstvena omrežja premožnih trgovskih meščanskih ter iz njih izšlih nižjeplemiških rodbin Notranje Avstrije, ki so segala tudi onkraj meja cesarstva. Seveda so bile ugodne politične razmere, gospodarska konjunktura in individualne sposobnosti izrabe le-teh

¹⁷² StLA, LA, LR 884/1 Plesch, Prošnja Bernarda pl. Plöschja za podelitev gospodstev Pogled in Majšperk, pred 29. septembrom 1629.

¹⁷³ Nikakor pa "dediči baronov Lambergov" gradu in gospodstva (Zgornji) Majšperk niso že leta 1618 prodali Adamu Grafu pl. Schönbühlju (Šeščki), kot je veljalo doslej (prim. Stopar, *Grajske stavbe*, str. 71; Marija Hernja Masten, "Majšperk in njegovi kraji do konca 18. stoletja", v: *Zbornik občine Majšperk*, ur. Marija Hernja Masten et al. (Majšperk, 2018), str. 75).

¹⁷⁴ Jože Koropec, *Mi smo tu: veliki punt na Slovenskem v letu 1635* (Maribor, 1985), str. 144.

¹⁷⁵ Tovrstne strategije niso bile omejene na plemstvo in meščanstvo, uporabljalo jih je tudi kmečko prebivalstvo (Giovanni Levi, *Nematerialna dediščina: življenjska pot piemontskega eksorcista iz XVII. stoletja* (Ljubljana, 1995 [1985]); prim. Marta Verginella, *Ekonomija odrešenja in preživetja: odnos do življenja in smrti na tržaškem podeželju* (Koper, 1996)).

ali, nasprotno, izkoriščanja slabih razmer na plečih soljudi, vselej pomembni dejavniki družbenega vzpona, a le-ta tudi Benediktu Tottingu ne bi uspel brez zaslonbe in pomoči sorodnikov ter zaveznikov, od katerih so vsaj nekateri svoj vzpon gotovo dolgovali tudi njemu. Po rojstvu sinov je svoja prizadevanja, kot kaže, osredičil na ožjo družino, ko je predvsem Andreju in Adamu zagotovil nobilitacijo na Madžarskem, ki naj bi dolgoročno morda zavarovala tudi njegove na Štajerskem pridobljene posesti. Načrt je deloma uspel njegovi vdovi Ani, četudi je rojstvo sinov najbrž spremenilo dotedanje družinske nasledstvene strategije, s tem pa zasejalo klice sporov znotraj sorodstva. Kljub izumrtju Tottingov v moški liniji so Benediktovi številni vnuki nazadnje poskrbeli, da se je njegova širša družina obdržala še vsaj generacijo ali dve.

Žiga Oman

**THE TOTTINGS OF PTUJ AND MAJŠPERK:
THE RISE AND DEMISE OF A BURGHER FAMILY IN EARLY
MODERNITY**

SUMMARY

The Totting family from the Lower Styrian town of Ptuj and nearby Majšperk castle is not unknown to Slovene and Austrian historiography, yet knowledge of the family has until now been very fragmentary. Only known were the head of the family, Benedict Totting, a Protestant and wealthy Ptuj burgher, who in the late sixteenth century rose to lower nobility and acquired the Lordship of Majšperk, and his widow Anna Strusniger, who in the early seventeenth century ran a clandestine Protestant school for girls. Recent research on Medieval and early modern Ptuj burghers by Dejan Zadravec has expanded on this, introducing to us Benedict's position as Ptuj town judge, his father Hans and first wife Ursula Fintz, as well as some of Benedict's purchases and leases of various smaller estates: vineyards, fishing ponds, etc. Children were only speculated to have been born in either marriage.

New research by the author of this paper not only fills many gaps of the Totting family history, which is generally only of interest to local historians, but also sheds more light on the survival strategies of early modern burgher families, both economic and social. While the Tottings' origins remain unknown, Benedict's social ascent may have started in 1556 at the latest, when the merchant was already married to the daughter of the burgher Blasius Fintz from the Upper Styrian market town of Eisenerz. The exact details of Benedict's early rise as a Ptuj burgher are obscure due to the lack of documents, yet when he emerges again in 1572, he does so as the town judge, i.e. holding the highest office of the autonomous town authorities in the Princely town. The social prestige required to be a part of and to rise within the burgher elite was generally predicated on one's ability to make profit. While Benedict had plenty of this, it was not enough; his family needed a stronger social safety net in order to make it through life's incertitude; he needed staunch allies.

Ensuring the social (and physical) survival of any premodern family was best secured by diversifying income and by multiplying alliances, especially by wedlock. Benedict made sure that his and Ursula's daughters were married to rich and influential men: Anna in 1575 to the Ptuj burgher and merchant Hieronymus Zunggo, who later became town judge, grew very rich by leasing one of the largest European copper mines near the Croatian town of Samobor for two decades and consequently managed to rise to lower nobility; Margaretha in 1585 to the lawyer *Magister* Ulrich Holzer from a (presumably) Graz burgher family and (later) an official of the Styrian court for nobility or *Landschran-nengericht*; and Katharina in 1588 to the affluent and influential Carinthian Toman Zipnikh, the chief toll collector in Croatia and Slavonia and well connected to the Styrian Land Estates. Aside from social and economic, Benedict's family alliances were also inter-confessional: Zunggo was a Catholic and Holzer a Protestant as was his father-in-law, at least by the time of Katharina's wedding.

Following Ursula's death, Benedict wed Anna Strusniger, most likely from the Carinthian town of Wolfsberg and with relatives in the Carniolan capital Ljubljana and the town Novo mesto. If not before, Benedict certainly accepted the "Pure Gospel" from Anna. She bore him the sons Andreas and Adam, on whom Benedict began to focus his inheritance strategies; the lease of the valuable Lordship of (Upper) Majšperk and the request for a title of nobility to the Hungarian King Rudolph II (also Holy Roman Emperor and King of Bohemia), which he was granted in 1590 (but remained a burgher in the Empire), are to be regarded within this context. However, turning the focus to his sons, especially as he may have already had a grandson by Hieronymus and Anna Zunggo, appears to have led to intrafamilial conflict, which erupted following Anna Totting's death. Andreas and Adam were still minors when their father died on 24 June 1591. It seems that thereafter the Catholic Zunggo became the head

of the family and, following his own rise to Hungarian lower nobility in 1599 (he remained a burgher in the Empire), helped Anna Totting secure Majšperk as a fief. Furthermore, it was certainly the inter-confessional familial as well as neighbourly solidarity that enabled Anna to run a not-so-secret Protestant school in Ptuj, even under the pressure and scrutiny of the Princely Counter-Reformation in the early seventeenth century.

However, both Andreas, once a student at the University of Tübingen, and Adam died without heirs, although Adam, born in 1589, managed to get married before his death in 1614. Some rift must have erupted within the extended family following Hieronymus' death, sometime between 1612 and 1617, since in her will Anna left everything to her sister Maria Gritscher from Novo mesto and niece Susanna Grübner, leaving nothing to Benedict's grandsons, mostly Zunggos, when she died in 1617. Due to her sister's disinterest in Majšperk, in 1624 the castle and estate were sold to an old ally of the Tottings, Maximillian von Plösch, an erstwhile Ptuj burgher.

VIRI IN LITERATURA

KLA – Kärntner Landesarchiv, Urkunden des gräflich Auerspergischen Fideikommissarchivs, dostopno na: http://monasterium.net/mom/AT-KLA/KLA-871/AT-KLA_871-B-511_St/charter, pridobljeno: 12. 4. 2019.

OeStA – Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv (AV), Adel-sarchiv, fond Reichsadelsakten.

PAM – Pokrajinski arhiv Maribor, fond Slekovec Matej.

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv, Körperschafts- und Privatarhive (KPA), Herrschafts- und Familienarchive (HFA), fond Plösch von Pogled

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv, Landschaftliches Archiv (LA), fond Landrecht (LR).

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv, Landschaftliches Archiv (LA), fond Registratur.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond Mesto Ljubljana, dostopno na: <http://zal-lj.splet.arnes.si/project/zapisniki-ljubljanskegamestnega-sveta-1521-1671>, pridobljeno: 9. 9. 2018.

ZAP – Zgodovinski arhiv na Ptuju, fond Minoriti Ptuj.

Gen-Wiki – das Genealogie-Wiki, dostopno na: <http://wiki-de.genealogy.net>, pridobljeno: 17. 3. 2019

.....

Asch, Ronald G., *Europäischer Adel in der Frühen Neuzeit: eine Einführung* (Köln, 2008).

Bahtin, Mihail Mihajlovič, *Ustvarjanje Françoisa Rabelaisa in ljudska kultura srednjega veka in renesanse* (Ljubljana, 2008 [1965]).

Bevc Varl, Valentina, "Premična dediščina iz dvorca Betnava in njegove neposredne bližine v Pokrajinskem muzeju Maribor", v: Preinfalk, Miha in Lazarini, Franci (ur.), *Dvorec Betnava* (Ljubljana, 2018), str. 421–456.

Budak, Neven, "Rudnik u Rudama kraj Samobora od XV. do kraja XVII. stoljeća", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 27 (1994), str. 75–97.

Bossy, John, *Peace in the Post-Reformation. The Birkbeck Lectures 1995* (Cambridge, 2004 [1998]).

Carroll, Stuart, "From Feud to Enmity", *Acta Histriae* 25, št. 2 (2017), str. 433–444.

Cevc, Emilijan, *Kiparstvo na Slovenskem med gotiko in barokom* (Ljubljana, 1981).

Dalmatin, Jurij, *Biblia, tu ie, vse Svetu pismu, Stariga inu Noviga testameta*, Novi testament (Wittenberg, 1584), dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8NAJPUXS>, pridobljeno: 29. 1. 2019.

Darovec, Darko, "Fajda med običajem in sodnim procesom: primer krvnega maščevanja v Kopru leta 1686", *Annales: Series historia et sociologia* 28, št. 3 (2018), str. 451–476.

- Dedic, Paul**, *Der Protestantismus in Steiermark im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation* (Leipzig, 1930).
- Dimitz, August**, *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813: mit besonderer Rücksicht auf Kulturentwicklung. Teil 2: Vom Regierungsantritte Maximilians I. (1493) bis zum Tode Kaiser Ferdinands I. (1564)* (Ljubljana, 1875).
- Dolenc, Metod**, *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje: sostavni očrt* (Ljubljana, 1935).
- Domröse, Sonja**, *Frauen der Reformationszeit: gelehrt, mutig und glaubensfest* (Göttingen, 2014).
- Fabjančič, Vladislav**, "Ljubljanski Frankoviči v 16. in 17. stoletju", *Kronika slovenskih mest* 6 (1940), str. 112–117, 142–150, 206–214.
- Förstemann, Karl Eduard**, *Album Academiae Vitebergensis ab a. Cb. MDII usque ad a. MDCII, volumen secundum* (Halle, 1894).
- Gestrin, Ferdo**, "Trgovsko prometni položaj Novega mesta" (od ustanovitve do konca 16. stoletja), v: Jarc, Janko et al. (ur.), *Novo mesto 1365–1965: prispevki za zgodovino mesta* (Maribor, 1969), str. 130–143.
- Golia, Ludovik Modest**, "Križatija v Novem mestu", v: Jarc, Janko et al. (ur.), *Novo mesto 1365–1965: prispevki za zgodovino mesta* (Maribor, 1969), str. 144–162.
- Graff, Theodor**, *Bibliographia Widmanstadiana: die Druckwerke der Grazer Offizin Widmanstetter, 1586–1805* (Graz, 1993).
- Gruden, Josip**, *Zgodovina slovenskega naroda. Del 1.* (Celje, 1992 [1910–16]).
- Hahn, Philip**, "The Emperor's Boot, or: Perceiving Public Rituals in the Urban Reformation", *German History* 35, št. 3 (2017), str. 362–380.
- Hermelink, Heinrich**, *Die Matrikeln der Universität Tübingen, Erster Band: Die Matrikeln von 1477–1660* (Stuttgart, 1906).
- Hernja Masten, Marija**, "Majšperk in njegovi kraji do konca 18. stoletja", v: Hernja Masten, Marija et al. (ur.), *Zbornik občine Majšperk* (Majšperk, 2018), str. 57–96.
- Hernja Masten, Marija in Kos, Dušan**, *Statut mesta Ptuja 1513* (Ptuj, 1999).
- Hozjan, Andrej**, "Štirikrat naj dokumenti iz prekmurske novoveške zgodovine", *Analiza* 3 (2013), str. 42–1.
- Hozjan, Andrej**, *Prve pošte i poštarji kontinentalne Hrvatske: postanak i djelatnost vojnokrajškog poštanskog sustava na području između Kupe in Mure do 1606. godine* (Zagreb, 2017).
- Hozjan, Andrej**, "Deželni knez notranje Avstrije Karel II. Habsburžan na Ptuj poleti 1578", *Acta Histriae* 26, št. 1 (2018), str. 79–108.
- Ilijanić, Mira**, "Varaždin u 16. stoljeću", *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 2 (1988), str. 447–457.
- Jerše, Sašo**, "Vera, upanje, oblast: o notranjeavstrijskem političnem imaginariju v času verskih vrenj", v: Jerič, Sašo (ur.), *Vera in botenja: študije o Primožu Trubarju in njegovem času* (Ljubljana, 2009), str. 67–103.
- Južnič, Stanislav**, "Spodnještajerski in prekmurski jezuitski matematiki in fiziki", *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 23, št. 2 (2016), str. 67–81.
- Kaplan, Benjamin J.**, *Divided by Faith: Religious Conflict and the Practice of Toleration in Early Modern Europe* (Cambridge, 2007).

- Kerševan, Marko**, "Protestantizem kot vprašanje nove/drugačne krščanske zavesti na Slovenskem (v različnih socialnih okoljih)", v: Kerševan, Marko (ur.), *450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem: prispevki s posvetovanja ob 450. obletnici izida Trubarjevega Catechisma in Abecedaria*, Ljubljana, 23. in 24. november 2000 (Ljubljana, 2001), str. 160–185.
- Kolar, Nataša**, "Vojska na Ptuju od 16. stoletja do 1918", *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 4, št. 8 (2005), str. 47–58.
- Koropec, Jože**, "Srednjeveška Gromberska gosposčina", *Zgodovinski časopis* 23, št. 3–4 (1969), str. 275–282.
- Koropec, Jože**, "Srednjeveški Majšperk", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 41=Nv6, št. 1 (1970), str. 14–21.
- Koropec, Jože**, "Zbelovo, Studenice, Pogled do srede 17. stoletja", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 51=Nv16, št. 2 (1980), str. 239–283.
- Koropec, Jože**, *Mi smo tu: veliki punt na Slovenskem v letu 1635* (Maribor, 1985).
- Kos, Dušan**, *O melanboliji, karierizmu, nasilju in žrtvah: tržaška afera Gallenberg 1740* (Koper, 2004).
- Kos, Dušan**, *Zgodovina morale. 1. Ljubezen in zakonska zveza na Slovenskem med srednjim vekom in meščansko dobo* (Ljubljana, 2015).
- Lang, Albert**, "Heinrich Totting von Oyta", v: *Neue Deutsche Biographie, Achter Band: Hartmann–Heske* (Berlin, 1969), str. 426.
- Levi, Giovanni**, *Nematerialna dediščina: življenjska pot piemontskega eksorcista iz XVII. stoletja* (Ljubljana, 1995 [1985]).
- Loserth, Johann**, *Ein Hochverratsprozess aus der Zeit der Gegenreformation in Innerösterreich* (Wien, 1900).
- Loserth, Johann**, *Akten und Korrespondenzen zur Geschichte der Gegenreformation in Innerösterreich unter Ferdinand II. Zweiter Theil: Von der Auflösung des protestantischen Schul- und Kirchenministeriums bis zum Tode Ferdinands II. 1600–1637* (Wien, 1907).
- Loserth, Johann**, *Matthes Amman von Ammansegg: ein innerösterreichischer Staatsmann des XVI. Jahrhunderts* (Wien, 1918).
- Luebke, David M.**, "Customs of Confession: Managing Religious Diversity in Late Sixteenth- and Early Seventeenth-Century Westphalia", v: Louthan, Howard et al. (ur.), *Diversity and Dissent: Negotiating Religious Difference in Central Europe 1500–1800* (New York, 2011), str. 53–72.
- Luria, Keith P.**, *Sacred Boundaries: Religious Coexistence and Conflict in Early-Modern France* (Washington, D.C., 2005).
- Makarovič, Gorazd**, *Ko še nismo bili Slovenci in Slovenke: novoveške etnične identitete pred slovensko narodno zavestjo* (Ljubljana, 2008).
- Matijević, Meta**, *Novomeške biše in ljudje: s poudarkom na obdobju od srede 18. do srede 19. stoletja* (Ljubljana, 2007).
- Matschinegg, Ingrid**, *Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500–1630): Regionale und soziale Herkunft - Karrieren - Prosopographie* (doktorska disertacija, tipkopis) (Graz, 1999).
- Merian, Matthäus**, *Topographia Provinciarum Austriacarum, Austriae, Styriae, Carinthiae, Carniolae [...]* (Frankfurt am Main, 1679), dostopno na: <https://>

- de.wikisource.org/wiki/Topographia_Provinciarum_Austriacarum, pridobljeno: 7. 10. 2018.
- Mlinarič, Jože**, "Prizadevanja sekovskih škofov Martina Brennerja (1585–1615) in Jakoba Eberleina (1615–1633) kot generalnih vikarjev salzburških nadškofov za katoliško versko prenovo na Štajerskem v luči protokolov 1585–1614 in vizitacijskih zapisnikov iz 1607, 1608 in 1617–1619", *Acta ecclesiastica Sloveniae* 5 (1983), str. 9–225.
- Mlinarič, Jože**, "Turki in Maribor v prvi polovici 16. stoletja ter družina Willenrain-erjev", v: Rajšp, Vincenc et al. (ur.), *Melikov zbornik: Slovenci v zgodovini in njihovi srednjeevropski sosedje* (Ljubljana, 2001), str. 251–271.
- Mlinarič, Jože**, *Evangelikičanska postojanka pri gradu Betnava pri Mariboru 1588–1600, I.*, Gradivo za zgodovino Maribora, XXXIV. zvezek (Maribor, 2009).
- Oman, Žiga**, *Dokumenti o reformaciji in protireformaciji v Mariboru 1589–1607: kritična objava arhivskih dokumentov*, Gradivo za zgodovino Maribora, XXXVII. zvezek. (Maribor, 2012).
- Oman, Žiga**, "Reformacija na Dravskem polju: zgodnjenovoveške skupnosti augsburške veroizpovedi med Mariborom in Ptujem", *Stati inu obstati: revija za vprašanja protestantizma* 19–20 (2014), str. 348–365, 442–443.
- Oman, Žiga**, "Cerkveno in šolsko središče Dravskopoljskega okraja augsburške veroizpovedi na Betnavi", v: Preinfalk, Miha in Lazarini, Franci (ur.), *Dvorec Betnava* (Ljubljana, 2018), str. 73–110.
- Oman, Žiga**, "Reformacija na Ptuju: prispevek k zgodovini zgodnjenovoveških evangelikičanskih skupnosti v slovenskem Podravju", *Kronika* 66, št. 1 (2018), str. 23–42.
- Orožen, Ignaz**, *Das Bisthum und die Diözese Lavant, Theil 1: Das Bisthum, das Domkapitel und die Dekanate: Marburg, Mabrenberg, Jaring, St. Leonhard in W. B., Kötsch und Zirkowitz* (Maribor, 1875),
- Picelj, Zdenko et al.**, *Novo mesto skozi čas* (Novo mesto, 1990).
- Pickl, Othmar**, "Pomen Ptuja kot mednarodnega trgovskega mesta od 14. do 17. stoletja", v: Terbuc, Bojan et al. (ur.), *Ptujski zbornik VI/1* (Ptuj, 1996), str. 463–490.
- Pirchegger, Hans**, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gültten, Städte und Märkte* (München, 1962).
- Pirchegger, Hans**, *Geschichte der Steiermark* (Graz, 1976).
- Pörtner, Regina**, *The Counter-Reformation in Central Europe: Styria 1580–1630* (Oxford, 2001).
- Puschnig, Reiner**, *Gnaden und Rechte: das steirische Siegelbuch, ein Privilegienprotokoll der innerösterreichischen Regierung 1592–1619* (Graz, 1984).
- Rublack, Ulinka**, *The Astronomer and the Witch: Johannes Kepler's Fight for His Mother* (Oxford, 2015).
- Sapač, Igor**, "Arhitekturnozgodovinski oris dvorca Betnava", v: Preinfalk, Miha in Lazarini, Franci (ur.), *Dvorec Betnava* (Ljubljana, 2018), str. 187–286.
- Slekovec, Matej**, *Škofija in naddubovnja v Ptui: zgodovinska črtica* (Maribor, 1889).
- Snoj, Marko**, *Slovenski etimološki slovar* (Ljubljana, 1997).
- Stopar, Ivan**, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji 1: območje Maribora in Ptuja* (Ljubljana, 1990).

- Strohmeyer, Arno**, *Svoboda politike in moč vere: študije o politični kulturi deželnih stanov habsburške monarhije v času verskih vrenj (ok. 1550–ok. 1650)* (Ljubljana, 2011).
- Te Brake, Wayne**, "Emblems of Coexistence in a Confessional World", v: Dixon, C. Scott et al. (ur.), *Living With Religious Diversity in Early Modern Europe* (Farnham, 2009), str. 53–79.
- Thlusty, B. Ann**, *The Martial Ethic in Early Modern Germany: Civic Duty and the Right of Arms* (Houndmills, 2011).
- Toš, Maja**, "Kako so vurberški Stubenbergi zaznamovali svoj življenjski prostor", *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 64, št. 2 (2016), str. 147–164.
- Verginella, Marta**, *Ekonomija odrešenja in preživetja: odnos do življenja in smrti na tržaškem podeželju* (Koper, 1996).
- Vidmar, Polona**, "Protestantski nagrobniki z betnavskega pokopališča", v: Preinfalk, Miha in Lazarini, Franci (ur.), *Dvorec Betnava* (Ljubljana, 2018), str. 323–356.
- Vrhovec, Ivan**, *Zgodovina Novega mesta* (Ljubljana, 1891).
- Wartinger, Joseph**, "Entstehung des Landhauses oder Ständehauses in Grätz", *Steiermärkische Zeitschrift* 5, št. 1 (1838), str. 118–125.
- Wieland, Christian**, *Nach der Fehde – Studien zur Interaktion von Adel und Rechtssystem am Beginn der Neuzeit: Bayern 1500 bis 1600* (Epfendorf an der Neckar, 2014).
- Winkelmann, Erich**, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen und im neuen Österreich* 54 (1933), str. 98–117.
- Winkelmann, Erich**, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet: II. Die Zeit der beschränkt geduldeten öffentlichen Religionsübung: A. Die Regierung Karls", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen und im neuen Österreich* 55 (1934), str. 155–172.
- Winkelmann, Erich**, "Zur Geschichte des Lutherthums im untersteirischen Mur- und Draugebiet: Der Geheimprotestantismus", *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus im ehemaligen und im neuen Österreich* 58 (1937), str. 35–69.
- Wittmann, Fritz in Oberländer, Erich**, *Häuserchronik der Wolfsberger Altstadt* (Wolfsberg, 2002), dostopno na: <http://www.wolfsberg.at/srv/img.ashx?id=1105895602>, pridobljeno: 9. 5. 2019.
- Zadravec, Dejan**, *Ptujski meščani do uničujočega požara leta 1684: biografsko-prosopografski priročnik* (Ptuj, 2017).
- Zahn, Joseph von**, "Ueber ein Admontisches Formelbuch aus dem 16. Jhrh.", *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen* 14 (1877), str. 126–131.
- Žabota, Barbara**, "Rodbina Khisl: novoveška zgodba o uspehu", *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 51, št. 1 (2003), str. 1–26.
- Žontar, Josip**, "Nastanek, gospodarska in družbena problematika policijskih redov prve polovice 16. stoletja za dolnjeavstrijske dežele s posebnim ozirom na slovenske pokrajine", *Zgodovinski časopis* 10–11 (1956–57), str. 32–121.
- Žvanut, Maja**, "To ie moja uola. Po sledih nekega testamenta iz 17. stoletja", *Zgodovinski časopis* 52 (1998), str. 487–496.

Author: **OMAN Žiga**

Ph.D., Assistant

Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment

Čentur 1F, SI-6273 Marežige, Slovenia

Title: **THE TOTTINGS OF PTUJ AND MAJŠPERK:**

THE RISE AND DEMISE OF A BURGHER FAMILY IN EARLY MODERNITY

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*

Maribor, 19 (2019), No. 3, pp. 653–694, 175 notes, 8 pictures

Category: 1.01 Original scientific paper

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: Totting family, Ptuj, Majšperk, Podravje, burghers, merchants, protestants, sixteenth century, seventeenth century

Abstract: This paper brings new findings on the Tötting burgher family from Ptuj, which at the end of the sixteenth century rose to the ranks of Hungarian lower nobility, and provides an insight into the factors and strategies that helped with that rise. The ascent of Benedict Tötting was enabled by his profit-making skills and prudence in marrying off his daughters, whereby he gained rich and influential allies. Due to his contributions in either financing or supplying the anti-Ottoman defence system, Benedict rose into the lower nobility in the Lands of the Crown of Saint Stephen. Earlier, he had acquired the lease on the valuable Lordship of (Upper) Majšperk in Styria, but in the Holy Roman Empire remained a burgher until his death. Benedict's widow Anna, who, with the support of her inter-confessional alliances, led a protestant school for girls in early seventeenth-century Ptuj, obtained Majšperk as a fief, yet the early death of the male heirs sealed the family's fate. The paper also brings new information on several burgher families from Ptuj and elsewhere, which were related or closely connected to the Tottings: Gritscher, Plösch, Strusniger, Zunggo, etc.